

Центральноукраїнський національний технічний університет
(повне найменування закладу вищої освіти)

Економічний факультет
(повне найменування інституту, назва факультету (відділення))

Кафедра «Економіка, менеджмент та комерційна діяльність»
(повна назва кафедри (предметної, циклової комісії))

«Допущена до захисту»
Зав. кафедри ЕМКД
канд. екон. наук., доцент

_____ Тетяна РЯБОВОЛИК

«20» грудня _____ 2024 р.
(протокол засідання кафедри ЕМ та КД
№7 від «20» грудня 2024 р.)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на другому (магістерському) рівні вищої освіти
на тему:
**«Механізми протидії зовнішнім загрозам
економічній безпеці підприємства»**

Виконав: здобувач вищої освіти
на другому (магістерському) рівні
ОПП «Управління фінансово-економічною
безпекою» спеціальності 073 «Менеджмент»
групи УФЕБ-23М

_____ Клімічев Олексій Олександрович

«20» грудня _____ 2024 р.

Керівник: канд. екон. наук, професор
_____ Ольга Володимирівна В'юник

«20» грудня _____ 2024 р.

Рецензент: докт. екон. наук, професор
_____ Наталія Станіславівна Шалімова

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ ЗОВНІШНІМ ЗАГРОЗАМ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ПІДПРИЄМСТВА	7
1.1. Сутність та класифікація загроз економічній безпеці суб'єкта господарювання: зовнішні і внутрішні загрози, їх роль та специфіка впливу	7
1.2. Управлінський інструментарій протидії зовнішнім загрозам в контексті забезпечення економічної безпеки компанії	15
1.3. Порівняльна характеристика підходів та прийомів моніторингу й оцінювання загроз економічній безпеці підприємств	19
РОЗДІЛ 2. ОЦІНЮВАННЯ ТЕНДЕНЦІЙ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА СТАНУ ПРОЯВУ ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ТОВ «МЕГАБУД-БК»	27
2.1. Загальна характеристика стану і тенденцій господарювання компанії ТОВ «Мегабуд-БК»	27
2.2. Аналіз динаміки зміни ключових індикаторів фінансового стану як складової економічної безпеки досліджуваного підприємства	35
2.3. Комплексна оцінка рівня прояву зовнішніх загроз економічній безпеці компанії ТОВ «Мегабуд-БК»	45
РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО АКТИВІЗАЦІЇ ПРОТИДІЇ ЗАГРОЗАМ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ТОВ «МЕГАБУД-БК»	51
3.1. Засоби вдосконалення управління загрозами економічній безпеці компанії в умовах воєнного стану	51
3.2. Організаційно-управлінський інструментарій протидії загрозам діяльності ТОВ «Мегабуд-БК» в умовах цифровізації	57
ВИСНОВКИ	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	63
ДОДАТКИ	69

ВСТУП

Актуальність теми роботи. Визначення дієвих шляхів протидії зовнішнім загрозам економічній безпеці компаній є вкрай актуальним завданням, особливо під час посилення новітніх економічних викликів. Глобалізаційні тренди, труднощі воєнного стану, економічна стагнація, посилення конкурентної боротьби та зростання впливу цифрових викликів формують безпрецедентні умови і потребують значних зусиль з боку суб'єктів господарювання в контексті забезпечення їх стійкості.

Низка зовнішніх загроз, таких як політична криза, економічні потрясіння й дефіцит фінансів, кібербезпекові ризики, соціальні проблеми та екологічні катастрофи тощо, можуть значною мірою впливати на ефективність функціонування вітчизняних компаній. Неналежна ідентифікація та низька ефективність керування цими загрозами можуть спричинити появу значних втрат, недосягнення ключових цілей розвитку, погіршити стан конкурентоспроможності. Тому, розроблення ефективних заходів протидії зовнішнім загрозам є ключовою умовою в контексті забезпечення належного рівня економічної безпеки суб'єктів господарювання, сприяння їх сталому розвитку, що й зумовило вибір даної тематики дослідження.

Серед вітчизняних дослідників, які вивчають різні аспекти управління економічною безпекою суб'єктів мікро- та макроекономічного рівнів, розглядають засоби протидії загрозам економічній безпеці, варто вказати таких, як: Аванесова Н.Е., Андріїв Н.М., Архипенко Т.А., Біланчук І.М., Бойко Я.С., Брик М.М., Булавка О.С., Буряк А.А., Василішин С.І., Волошан М.О., Воркунова О.В., Гнатишин Л.Б., Данкевич В.Є., Дикий А.П., Добрянський О.І., Зачосова Н.В., Іванова М.І., Ігнашкіна Т.Б., Кисіль А.М., Ківшик О.П., Кіяшко Ю.М., Ковальова О.Д., Коляденко С.В., Кондратенко Н.О., Корецька О.В., Користін О.Є., Котелевець М.М., Кузьмінська О.Е., Липкань А.Ю., Лисенко М.І., Маслій О.А., Маслій О.А.,

Назаренко І.Л., Петрук А.Р., Поліщук О.Б., Потапюк І.П., Прокопишин О.С., Сазонова Т.О., Свиридюк Н.П., Свірко С.В., Сергієнко Ю.І., Ситник Л.С., Скібіцька Л.І., Тимошенко О.І., Тростенюк Т.М., Шатарський А.Я., Шот А.П., Щербакова О.А., Ярова Н.В. та ін.

Мета та завдання роботи. Метою кваліфікаційної роботи є систематизація теоретико-методичних засад протидії зовнішнім загрозам економічній безпеці компанії та обґрунтування шляхів більш ефективного управління загрозами у безпековій сфері в умовах воєнного стану й викликів цифрової трансформації.

В процесі виконання кваліфікаційної роботи було поставлено і вирішено такі завдання:

- розглянути сутність, роль та специфіку впливу загроз економічній безпеці суб'єкта господарювання та навести їх класифікацію;
- висвітлити управлінський інструментарій протидії зовнішнім загрозам в контексті забезпечення економічної безпеки компанії;
- навести порівняльну характеристику підходів та прийомів моніторингу й оцінювання загроз економічній безпеці підприємств;
- узагальнити основні тенденції провадження господарської діяльності компанії;
- здійснити аналіз динаміки зміни ключових індикаторів фінансового стану як складової економічної безпеки досліджуваного підприємства;
- провести комплексну оцінку рівня прояву зовнішніх загроз економічній безпеці компанії;
- розробити пропозиції щодо активізації протидії загрозам економічній безпеці компанії в умовах воєнного стану та посилення тенденцій цифровізації управлінських процесів.

Об'єкт та предмет дослідження. Об'єктом дослідження є процес забезпечення протидії загрозам економічній безпеці компанії. Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні засади активізації протидії загрозам економічній безпеці ТОВ «Мегабуд-БК» у сучасних умовах.

Базою дослідження є Товариство з обмеженою відповідальністю (ТОВ) «Мегабуд-БК».

Методи дослідження. В процесі підготовки кваліфікаційної роботи знайшли своє застосування як загальнонаукові, так і емпіричні методи наукових досліджень. Було імплементовано методи теоретичного узагальнення, класифікації, логічного аналізу, порівняння, економічного аналізу показників та коефіцієнтів в динаміці, метод PESTLE-аналізу.

Результати кваліфікаційної роботи. Елементи наукової новизни результатів роботи включають такі положення:

- одержав подальшого розвитку комплексний підхід до оцінки загроз економічній безпеці компаній із використанням низки сучасних методів;
- актуалізовано напрями підвищення стійкості підприємства до впливу зовнішніх загроз в воєнного стану.

Практичне значення кваліфікаційної роботи полягає у можливості використання обґрунтованих у ній шляхів активізації протидії зовнішнім загрозам в контексті підвищення рівня економічної безпеки досліджуваного суб'єкта господарювання.

Апробація та висвітлення результатів: за результатами виконання досліджень в процесі написання кваліфікаційної роботи підготовлено тези доповіді на тему: «Напрями протидії зовнішнім загрозам економічній безпеці підприємства у глобальному конкурентному середовищі» (матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Сталий розвиток економіки: тренди та перспективи», 15 жовтня 2024 р. Кафедра економіки Уманського НУС. Умань. 2024. С. 275-278).

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота містить вступ, три основні розділи з підрозділами, висновки, список використаних джерел та додатки. Вона викладена на 68 сторінках, а її основний зміст – на 62 сторінках, включає 27 рисунки, 8 таблиць, 46 літературних джерел та 5 додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ ЗОВНІШНІМ ЗАГРОЗАМ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність та класифікація загроз економічній безпеці суб'єкта господарювання: зовнішні і внутрішні загрози, їх роль та специфіка впливу

Сучасні умови провадження господарської діяльності відзначаються підвищенням впливу глобалізаційних процесів та посиленням конкурентної боротьби. Діяльність бізнес-структур відбувається в умовах високого ступеню невизначеності та ризику, зростає тиск загроз зовнішнього характеру у сфері економічної безпеки підприємств та організацій [20]. В умовах воєнного стану посилюється вплив зовнішніх ризиків та загроз на діяльність кожної вітчизняної компанії, тому вкрай важливим є пошук адекватних методів адаптації та усунення такого типу загроз.

Недостатній рівень економічної безпеки господарюючого суб'єкта призводить до появи додаткових фінансових загроз, підвищує потенційну ймовірність неможливості ефективно керувати своїми активами, погіршення іміджу та ділової репутації компанії, зростання боргів, витоку конфіденційної інформації та ін. Як свідчить досвід, низка подібних викликів і загроз може спричинити ліквідацію суб'єкта господарювання та навіть, стати причиною виникнення адміністративної, цивільно-правової та іншої відповідальності менеджерів і власників компанії. Отже, економічна безпека на належному рівні – ключовий чинник для кожної фірми, а її ефективне забезпечення має на меті ранню ідентифікацію і усунення впливу ризиків зовнішнього і внутрішнього характеру [37].

Розглянемо сутність та складові економічної безпеки суб'єктів господарювання, визначимо зміст і місце різних типів загроз у процесі її забезпечення.

Підходи до трактування сутності економічної безпеки на мікрорівні систематизуємо за допомогою табл. 1.1.

Таблиця 1.1 – Систематизація сучасних підходів до трактування сутності економічної безпеки на мікрорівні у працях науковців

Автор(и), рік	Трактування економічної безпеки, джерело
Архипенко Т.А., Іванова М.І., 2021 р.	Економічна безпека підприємства – це «стан задоволеності життєво важливих потреб суб'єкта господарювання, виявлення та запобігання загроз його економічній безпеці, потреба (та / або умова) в забезпеченні стійкості, ефективне використання ресурсів при формуванні конкурентних переваг у мінливих умовах» [3].
Тимошенко О.І., Засанський В.В., 2022 р.	Економічна безпека – це «стан, за якого забезпечується економічний розвиток і стабільність діяльності підприємства, захист його життєво важливих інтересів, економічних (матеріальних, інформаційних, фінансових, трудових) ресурсів та здатність своєчасно, адекватно і без суттєвих втрат реагувати на зміни внутрішньої і зовнішньої ситуації та негативний вплив дестабілізуючих чинників» [42].
Скібіцька Л.І., 2023 р.	Економічна безпека «визначається фінансовим станом, коли суб'єкт господарювання здатний протистояти наявним і потенційним загрозам шляхом ефективного фінансового управління для забезпечення розвитку економічної діяльності підприємства, ефективного та результативного впровадження заходів превентивного й реактивного характеру» [41].
Ортинський В., 2023 р.	Економічна безпека на мікрорівні – це «стан економічної системи суб'єкта господарювання, який характеризується стабільністю та ефективністю усіх бізнес-процесів, наявністю конкурентних переваг, спричинених раціональним використанням ресурсів, що на основі синергічного ефекту дозволяє протистояти негативним проявам зовнішнього та внутрішнього середовища та забезпечує одержання максимальної економічної вигоди для підприємства в теперішньому і майбутньому періоді» [33].
Кузьмінська О.Е., Щербакова О.А., 2023 р.	Економічна безпека являє собою «стан економіки, котрому властиві збалансованість відповідних показників та невразливість до зовнішніх і внутрішніх загроз» [27].
Поліщук О.Б., 2021 р.	Економічна безпека передбачає «забезпечення стійкості й стабільного функціонування, відповідно до стратегічних цілей розвитку підприємства, шляхом вжиття захисних заходів стосовно протидії/адаптації до внутрішніх та зовнішніх викликів, ризиків і загроз для уможливлення досягнення корпоративних інтересів, попри високий рівень невизначеності» [36].
Булавка О.С., Ігнашкіна Т.Б., 2021 р.	Економічна безпека – це «комплекс заходів, які спрямовані на захист економічних інтересів підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз і забезпечують підвищення конкурентоспроможності та економічну ефективність його діяльності» [9].
Воркунова О.В., Ярова Н.В., Яровий В.І., 2024 р.	Економічна безпека на рівні підприємства уособлює «можливість забезпечення його стійкості в різноманітних, у тому числі й у несприятливих умовах, які складаються у зовнішньому середовищі, поза залежністю від характеру їх впливу на діяльність підприємства, масштабу й характеру внутрішніх змін» [12].

Джерело: систематизовано автором на основі аналізу наукових праць

У складі системи економічної безпеки суб'єктів господарювання наявні відповідні об'єкти, до яких належать переважно різні види ресурсів (фінансові, матеріальні, людські, енергетичні, інформаційні), та суб'єкти, якими виступають засновники компанії, зовнішні інвестори, менеджери, працівники [37].

Перелік ключових складових економічної безпеки господарюючого суб'єкта наведено на рис. 1.1.

Рисунок 1.1 – Головні складові економічної безпеки суб'єкта господарювання у сучасних умовах

Джерело: [3]

Кондратенко Н.О., Добрянський О.І. виокремлюють такі компоненти економічної безпеки господарюючих суб'єктів:

- фінансова компонента (орієнтована на забезпечення максимально ефективного використання наявних фінансових коштів);
- техніко-технологічна компонента (націлена на імплементацію технологій світового рівня та раціональне використання ресурсної бази);
- політико-правова компонента (якісне законодавче унормування діяльності компаній та додержання ними норм закону);
- енергетична компонента (захист енергетичної сфери);

- інтелектуальна компонента (збереження, примноження та накопичення інтелектуального потенціалу);
- інвестиційно-інноваційна компонента (прискорення темпів інноваційної та інвестиційної активності);
- зовнішньоекономічна компонента (спроможність протидіяти загрозам глобального характеру, вихід на зовнішні ринки);
- інформаційно-комунікаційна компонента (якісне інформаційно-аналітичне супроводження господарських процесів);
- екологічна компонента (зменшення забруднення середовища, додержання екологічних стандартів) [22].

У загальному розумінні, економічна безпека суб'єктів господарювання може вивчатися й характеризуватися з різних точок зору: в контексті стабільності й стійкості функціонування, як міра захищеності від негативних впливів та протидії загрозам, як ступінь розвитку власного потенціалу й примноження конкурентних переваг, як спроможність до самоорганізації та гармонійного поєднання пріоритетів розвитку [3].

Згідно із визначенням Корецької О.В., загроза економічній безпеці у кількісному вимірі «може визначатися як величина збитку або інший інтегральний показник, що характеризує ступінь зниження фінансового потенціалу підприємств» [23].

Кіяшко Ю.М. констатує наявність декількох форм прояву загроз економічній безпеці. Перша форма пов'язана із виникненням низки передумов, які свідчать про вплив негативно спрямованих факторів на стан і процеси економічно-господарської діяльності. Друга форма характеризує можливість завдати шкоди функціонуванню господарюючих суб'єктів, економічним явищам чи процесам шляхом вчинення певних дій або ж у разі бездіяльності у конкретних ситуаціях. Третя форма означає безпосереднє фізичне втручання у перебіг економічно-господарських процесів, що спричиняє настання негативних результатів для конкретного суб'єкта господарювання [18].

Конкретизуючи відображені на рис. 1.2 взаємозв'язки, зауважимо, що загроза виступає у якості потенційної ймовірності перешкоджання меті і задачам діяльності фірми, а ризик, у свою чергу, передбачає вимірювання й оцінку цієї загрози, тим самим, ідентифікуючи ймовірність її настання. Залежно від ризику, встановлюється ступінь загрози та її наслідків її трансформації у відповідну небезпеку [38].

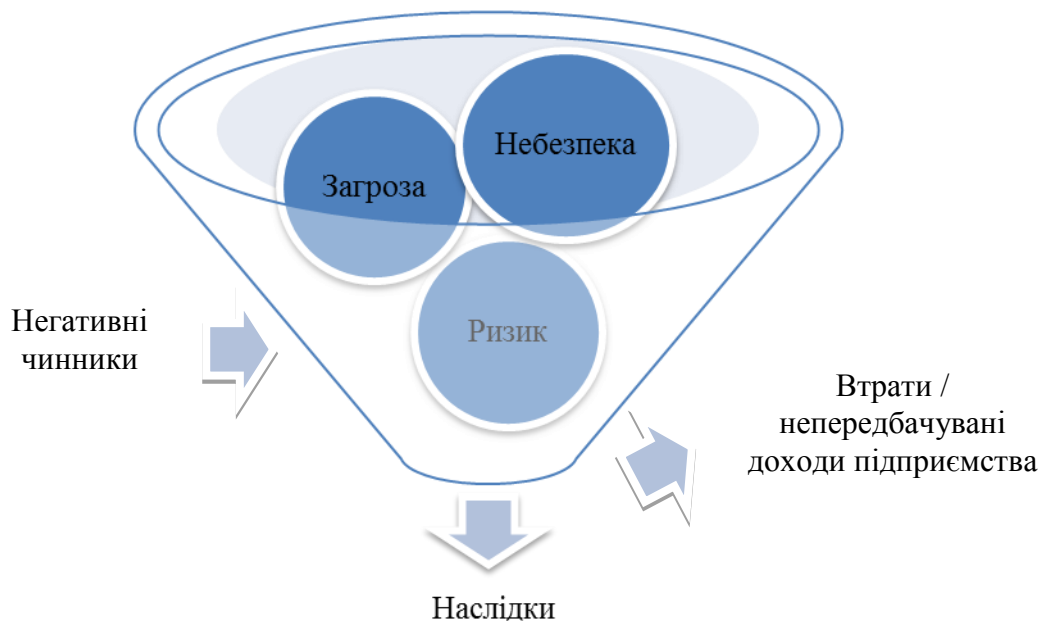

Рисунок 1.2 – Графічне відображення взаємозв'язку між категоріями «небезпека», «загроза», «ризик»

Джерело: [4]

Аналіз літературних джерел засвідчив наявність низки підходів до класифікації загроз економічній безпеці господарюючих суб'єктів, які узагальнено за допомогою табл. 1.2. Цінним з практичної точки зору є їх розподіл на внутрішні (на які компанія має змогу впливати) та зовнішні (що не залежать від дій компанії) загрози [20].

Липкань А.Ю. зазначає, що для внутрішніх загроз джерело прояву небезпеки криється у наявності внутрішніх проблем і слабких сторін суб'єкта будь-якого рівня, тому, подібні загрози значною мірою придатні для керування ними. Водночас, джерело появи загроз зовнішнього характеру перебуває поза межами втручання і впливу конкретного суб'єкта, тому його

завдання полягає у своєчасній адаптації і зниженні деструктивних наслідків реалізації таких загроз [28].

Таблиця 1.2 – Узагальнення підходів до класифікації загроз економічній безпеці компанії за різними ознаками

Ознака класифікації	Види загроз економічній безпеці
Відповідно до об'єкту впливу	– вплив на компанію загалом; – вплив на конкретну політику / напрям діяльності компанії (цінову, виробничу, інвестиційну, комунікативну тощо).
Залежно від механізму впливу	– загрози загального характеру; – загрози локального характеру.
Залежно від способу впливу	– вплив безпосереднього характеру; – вплив опосередкованого характеру.
Залежно від джерела походження	– загрози макроекономічного рівня; – загрози мезоекономічного рівня; – загрози мікроекономічного рівня.
Відповідно до можливості ідентифікації	– загрози явного характеру; – загрози прихованого характеру.
Залежно від можливості керування	– загрози, що є керованими; – загрози некерованого характеру.
Залежно від причин виникнення	– загрози об'єктивного характеру; – загрози суб'єктивного характеру; – загрози комбінованого характеру.
Залежно від сфери спричинення	Загрози правового, політичного, економічного, природного, соціального, екологічного та ін. характеру.
Залежно від рівня потенційних втрат	– загрози з допустимим рівнем втрат; – загрози з виправданим рівнем втрат; – загрози з недопустимим рівнем втрат.
Відповідно до періодичності прояву	– загрози постійного характеру; – загрози разового характеру; – загрози випадкового характеру.
Відповідно до можливості передбачення	– загрози прогнозованого характеру; – загрози непрогнозованого характеру.
Залежно від ймовірності реалізації	– загрози реального характеру; – загрози високої ймовірності; – загрози з середнім рівнем ймовірності; – загрози малої ймовірності.
Залежно від придатності до оцінювання	– загрози, що можуть бути оцінені у кількісному вираженні; – загрози, які складно / неможливо оцінити кількісно.
Залежно від структури прояву загроз	– загрози сталого характеру; – загрози, що динамічно змінюються в часі.
Залежно від потенційного характеру прояву	– загрози, що можуть спричинити збитки; – загрози, що можуть призвести до недоотримання доходу; – загрози, що можуть призвести як до втрат, так і до одержання додаткових доходів.

Джерело: систематизовано автором на основі аналізу наукових праць [5; 38]

До складу внутрішніх загроз економічній безпеці фірм найчастіше відносять загрози організаційно-управлінського, фінансового, кадрового, виробничого, інформаційного характеру. У свою чергу, найбільш поширеними загрозами зовнішнього рівня виступають: політичні, економічні, юридичні, соціальні, технологічні, екологічні, демографічні загрози, а також загрози міжнародного рівня, пов'язані з процесами глобалізації.

Так, Андріїв Н.М. у своєму дослідженні виокремлює наступні загрози зовнішнього характеру у сфері економічної безпеки господарюючих суб'єктів: високий ступінь політичної нестабільності в державі та вплив реформ на функціонування вітчизняної економіки; негативні наслідки воєнного стану та заподіяна ними шкода; поглиблення демографічної кризи в країні та втрата людських ресурсів, недостатній рівень їх цифрової грамотності; низький рівень купівельної спроможності споживачів товарів і послуг на внутрішньому ринку; підвищення конкурентної боротьби з боку іноземних компаній; низький рівень впровадження інновацій; дефіцит та висока ризикованість інвестицій; відсутність можливостей для запровадження новітніх техніки і технологій; значне поширення тіньових процесів в економіці; сировинна орієнтація вітчизняного експорту та низька конкурентоспроможність на глобальному ринку; загрози, пов'язані з експансією пандемій, захворювань, екологічних катастроф [2].

Плануючи заходи щодо протидії зовнішнім загрозам на рівні окремого господарюючого суб'єкта, слід брати до уваги суттєві загрози економічній безпеці загальнодержавного рівня, такі як: «гостра криза товарного постачання, міждержавний конфлікт, масштабна вимушена міграція, кіберризика, переміщення робочих місць» (рис. 1.3) [31]. Так, в умовах воєнного стану й повномасштабного вторгнення посилюється вплив зовнішніх загроз як на економічну систему держави загалом, так і на діяльність кожної окремої компанії, зростає значущість дотримання безпекових заходів по відношенню до людей, майна, інформації.

Рисунок 1.3 – Схема взаємозв'язку ключових глобальних ризиків та зовнішніх загроз у сфері економічної безпеки

Джерело: [31]

Кіяшко Ю.М. цілком слушно акцентує увагу на доцільності врахування однієї із новітніх зовнішніх загроз у сфері економічної безпеки, що пов'язана із стрімким використанням цифрових інструментів. В умовах глобалізації і цифровізації економічних і суспільних відносин ці інструменти, надаючи низку можливостей і переваг, водночас, призводять до актуалізації впливу численних загроз, зумовлених потребою протидії кібератакам, витоку інформації, наслідкам порушення інформаційних систем, дотримання інформаційної гігієни тощо [19].

Науковці виокремлюють три найголовніших джерела виникнення загроз у сфері економічної безпеки господарюючих суб'єктів. Першим джерелом виступає несприятлива державна економічна політика. Її прояви характеризуються стрімким коливанням валютних курсів, зростанням вартості носіїв енергії, збільшенням розмірів податкових ставок, що погіршує можливості ефективного реалізації виробничої, фінансово-економічної, збутової діяльності конкретних компаній.

Друге джерело зовнішніх загроз економічній безпеці фірми безпосередньо пов'язане із діями інших господарюючих суб'єктів на ринку, зокрема, проявами та наслідками недобросовісної конкурентної боротьби,

штучно створеними перепонами для виходу на ринок з боку державних органів тощо.

Третім вагомим джерелом виникнення зовнішніх загроз діяльності вітчизняних компаній виступає нарощування кризових процесів у світовій економічній і політичній системах. Оскільки в умовах загальної глобалізації економічних зв'язків такі явища швидко поширюються між державами, такі загрози міжнародного рівня впливають на ступіть економічної захищеності вітчизняних товаровиробників [35].

Отже, за сучасних умов саме загрози зовнішнього характеру набувають особливо вагомого впливу в контексті досягнення прийняттого рівня економічної безпеки господарюючих суб'єктів, висуваючи на перший план завдання ефективної адаптації до них та протидії негативним проявам.

1.2. Управлінський інструментарій протидії зовнішнім загрозам в контексті забезпечення економічної безпеки компанії

Загалом, управління економічною безпекою суб'єкта господарювання трактується як «комплекс дій, спрямованих на планування, організацію, реалізацію та контроль заходів ідентифікації, оцінювання, попередження та протидії викликам, загрозам і ризикам, що чинять вплив на ефективність використання корпоративних ресурсів підприємства і результативність перебігу його бізнес-процесів» [16].

До ключових завдань системи забезпечення економічної безпеки господарюючого суб'єкта відносять: оцінювання стану захищеності від впливу загроз внутрішнього і зовнішнього характеру; ідентифікацію та нівелювання загроз, націлених на ресурси компанії; визначення причин і умов, що можуть призвести до втрат і збитків; збирання та опрацювання інформації, потрібної для ухвалення раціональних управлінських рішень у сфері безпеки; формування резервів для компенсації різних видів збитків; взаємодію з партнерами у безпековій сфері; постійний моніторинг, аналіз і

прогнозування впливу загроз та ймовірних наслідків на функціонування конкретної компанії [32].

Як бачимо з рис. 1.4, загрози займають чільне місце в процесі управління рівнем економічної безпеки господарюючих суб'єктів.

Рисунок 1.4 – Місце загроз в процесі управління економічною безпекою суб'єкта господарювання

Джерело: [16]

Базуючись на ресурсному підході до забезпечення економічної безпеки сучасних компаній, фахівці звертають увагу на обов'язковість урахування комплексу чинників, що є типовими для будь-якого економічного суб'єкта, що провадить свою діяльність в умовах ринку:

- оптимальність та раціональність організаційної структури суб'єкта господарювання;
- технології і технічні рішення, що застосовуються в процесі основної діяльності фірми;
- якість організації управлінських процесів (менеджменту) на рівні суб'єкта господарювання;
- якість людських ресурсів, збереження й розвиток їхнього інтелектуального потенціалу;

- рівень розвитку інформаційного середовища та каналів комунікативної взаємодії;
- наявність та стан майнових ресурсів компанії;
- рівень інноваційної активності фірми та наявність фактів впровадження нововведень;
- фінансово-економічний стан господарюючого суб'єкта та його ключові індикатори [1].

Рис. 1.5 ілюструє загальний теоретичний базис забезпечення економічної безпеки компаній, включаючи головні цілі і завдання.

Рисунок 1.5 – Теоретичний базис забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарювання

Повномасштабне вторгнення спричинило загострення дії багатьох ризиків та загроз, негативно позначаючись на всіх складових економічної безпеки вітчизняних суб'єктів господарювання, у тому числі через:

- загальне уповільнення економічної активності вітчизняних компаній, включаючи як припинення певних напрямів діяльності та бізнесів, так і зниження їх масштабів, що мало наслідком стрімке зниження доходів і прибутків;

- втрата та руйнування виробничих потужностей, включаючи їх пошкодження різного ступеню, погіршення можливостей використання складської і транспортної мереж, призводячи до потреби значних вкладень у відновлення належної інфраструктури;

- релокація бізнесів до більш безпечних територій та, у деяких випадках, за межі України, що також стало причиною відчутних додаткових витрат як реколюкованих компаній, так і їх партнерів;

- порушення зовнішньоекономічних зв'язків та поява додаткових обмежень як наслідок намагання інших держав захистити своїх внутрішніх товаровиробників від більш дешевих товарів, сировини тощо;

- вимушене провадження господарської діяльності в умовах постійної небезпеки та високої нестабільності, що призвело до падіння інвестиційної привабливості та суттєвого ускладнення довгострокових планів розвитку [7].

Тому, важливо впроваджувати дієві підходи до управління ризиками в діяльності підприємства, включаючи різноманітні їх види (стратегічні ризики, бізнес-ризики, операційні ризики, репутаційні ризики, комплаєнс-ризики, конкурентні ризики, ринкові ризики, фінансові ризики [4]).

Варто відзначити, що компаніям будівельної галузі притаманний специфічний набір ризиків, що зумовлені як впливом низки факторів зовнішнього спрямування, насамперед, політичною та економічною стабільністю у державі / регіоні, так і виникають у разі проблем з фінансуванням будівельних проєктів і їх реалізацією, зумовлені високою

залежністю від постачань сировини і матеріалів, розвитку і безперебійності логістичних процесів [11].

Окрім того, управлінському персоналу варто усвідомлювати, що протидія загрозам не має обмежуватися виключно усуненням їх негативних наслідків вже після моменту їх настання, а повинна носити превентивний характер, базуватися на якісному та своєчасному інформаційно-аналітичному забезпеченні, пошуку шляхів поліпшення конкурентної позиції компанії за нових умов [2].

Зважаючи на викладене, щоб мати змогу ефективно протидіяти зовнішнім загрозам економічній безпеці, компаніям слід: здійснювати систематичний моніторинг рівня загроз та дій конкурентів; оцінювати потенційні негативні наслідки від реалізації тієї чи іншої загрози; впроваджувати дієву систему ризик-менеджменту (з урахуванням ймовірності їх настання та ступеню впливу); забезпечувати якість, оперативність та своєчасність управлінських рішень у сфері мінімізації та протидії загрозам; створювати умови для навчання працівників з питань протидії загрозам та їх стимулювання за досягнуті позитивні результати; поліпшувати рівень інформаційно-комунікативної взаємодії між різними ланками і підрозділами та якість інформаційно-аналітичного забезпечення управлінських процесів; бути гнучкими та вчасно адаптуватися до зміни умов провадження господарської діяльності; надавати перевагу заходам превентивного характеру [20].

1.3. Порівняльна характеристика підходів та прийомів моніторингу й оцінювання загроз економічній безпеці підприємств

Ключову роль у запобіганні негативному впливу загроз на діяльність компаній відіграє здійснення процедур моніторингу, результатами якого мають стати формування та практична реалізація комплексу заходів стратегічного, поточного й оперативного рівня [30]. При цьому, чим раніше

посадовим особам фірми вдасться ідентифікувати певну загрозу, тим більшими є шанси на успішне її усунення.

В умовах стрімкої цифровізації однією із задач моніторингу виступає постійне відстеження загроз, пов'язаних із ймовірністю впливу на інформаційні ресурси, програмне забезпечення, цифрову інфраструктуру загалом. Такі загрози складно завчасно попередити, однак, доцільно розробляти засоби, націлені на мінімізацію їх шкідливого впливу, підвищення рівня інформаційної безпеки суб'єктів господарювання [30].

Алгоритм моніторингу загроз економічній безпеці суб'єкта господарювання містить сукупність взаємопов'язаних етапів дій:

1) Встановлення критеріїв економічної безпеки конкретного суб'єкта господарювання (має на меті ідентифікацію головних параметрів та індикаторів, що характеризують господарську діяльність фірми, та їх критичної межі).

2) Аналіз бізнес-середовища діяльності компанії (на цьому етапі відбувається збирання та опрацювання інформації з різних джерел, яка стосується ринкової кон'юнктури, дій конкурентів, їх сильних і слабких сторін, специфіки взаємодії з клієнтами, постачальниками ресурсів, каналів просування і розподілу продукції чи послуг, зміни попиту та ін.).

3) Проведення діагностики загроз економічній безпеці суб'єкта господарювання (ідентифікація таких загроз, їх класифікація, встановлення джерел їх виникнення).

4) Розроблення комплексу заходів, націлених на протидію ідентифікованим загрозам та, у разі неможливості їх повністю усунути, на зниження негативних наслідків їх прояву для економічної безпеки фірми.

5) Здійснення оцінки ефективності управління загрозами економічній безпеці компанії (встановлення адекватності та дієвості впроваджених заходів управлінського впливу на рівень загроз та їх усунення) [5].

Послідовність етапів аналізу та оцінки загроз у сфері економічної безпеки суб'єктів будівельної галузі наведено на рис. 1.6.

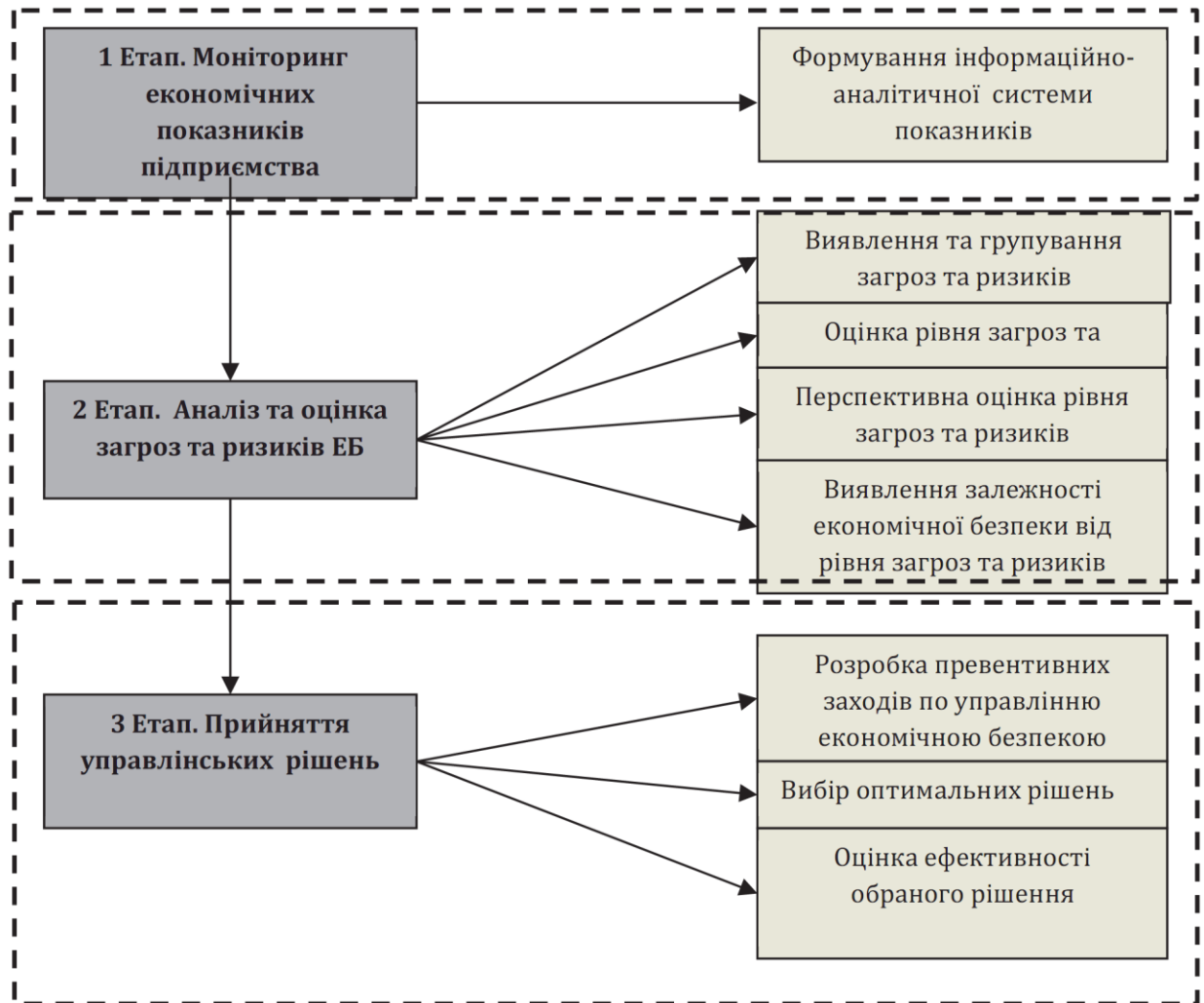

Рисунок 1.6 – Алгоритм аналізу та оцінки загроз у сфері економічної безпеки суб'єктів будівельної галузі

Джерело: [11]

Перший етап передбачає проведення деталізованого моніторингу показників функціонування господарюючого суб'єкта, включаючи рівень витрат на різні цілі, продуктивність, дохід, прибуток тощо. Другий етап зосереджує свою увагу на проведенні ідентифікації ймовірних ризиків та загроз, з подальшою їх класифікацією та деталізацією, встановленням ймовірності настання та наслідків впливу у разі їх реалізації. Третій етап є логічним наслідком попередніх двох, оскільки на основі виявлених ризиків та загроз здійснюється формування комплексу заходів, що здатні запобігти їх реалізації, уникнути їх настання, пом'якшити негативний вплив у разі неможливості повністю нівелювати їх [11].

У сучасній теорії і практиці управління економічною безпекою компаній напрацьовано низку методів оцінки загроз (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Компаративна характеристика сучасних методів оцінки загроз економічній безпеці компанії

Метод	Сутність	Переваги	Недоліки	Сфера застосування
1	2	3	4	5
SWOT-аналіз	Передбачає визначення сильних і слабких сторін внутрішнього середовища, можливостей і загроз зовнішнього оточення	Метод є достатньо простим і зручним у використанні, надає змогу ідентифікувати ключові загрози зовнішнього характеру для функціонування суб'єктів	У деяких випадках оцінки можуть носити суб'єктивний характер, а зовнішні загрози можуть бути недостатньо деталізованими	Найчастіше застосовується у сфері стратегічного планування компаній, під час початкового аналізу перспектив розвитку
PEST-аналіз та його модифікації	Передбачає аналіз політичних, економічних, соціальних і технологічних факторів зовнішнього оточення (можливо доповнити чинниками законодавчого та екологічного характеру)	Надає можливість більш якісно й деталізовано оцінити стан макросередовища компанії, є достатньо структурованим і зручним у використанні підходом	Не враховує взаємодію та взаємний вплив зовнішніх чинників із внутрішніми факторами, опрацювання всіх зовнішніх чинників може виявитися доволі трудомістким процесом	Застосовується компаніями задля проведення деталізованої оцінки впливу зовнішнього середовища у розрізі його складових
Аналіз сценаріїв	Має на меті розроблення потенційно можливих сценаріїв розвитку подій	Надає змогу управлінському персоналу підготуватися до прояву різних варіантів загроз	Метод перебуває у прямій залежності від якості зроблених припущень, є доволі складним	Найчастіше знаходить застосування під час управління ризиками, в антикризовому управлінні
Метод Делфі	Базується на проведенні експертного оцінювання загроз шляхом узагальнення й узгодження думок експертів	Дозволяє ідентифікувати реальні та потенційні загрози з високим рівнем точності за умови залучення кваліфікованих експертів	Процес проведення оцінки є доволі тривалим, а якість результатів залежність від об'єктивності оцінювачів	Метод є найбільш поширеним при складанні прогнозів, проведенні аналізу загроз комплексного характеру

Продовження таблиці 1.3

1	2	3	4	5
Метод дерева рішень	Передбачає створення логічних моделей можливих рішень і їх потенційних наслідків	Надає змогу зробити якісну візуалізацію складних рішень, ґрунтується на застосуванні структурованого підхід до оцінки загроз компаній	Його використання потребує детальної і всебічної інформації, витрат часу і належної кваліфікації	Метод є поширеним під час проведення аналізу ризиків та ухвалення рішень стратегічного рівня
Індикативний аналіз	Ґрунтується на оцінюванні загроз за рахунок співставлення ключових показників із нормативними значеннями	Дозволяє зробити ґрунтовний кількісний аналіз, проведення розрахунків є достатньо простим і відбувається на основі усталених методик	Метод може недостатньою мірою враховувати взаємозв'язки між факторами і показниками, якість оцінки залежить від доступності інформації	Метод знайшов значного поширення під час проведення моніторингу стану економічної безпеки компаній, оцінювання фінансових ризиків їх функціонування
Метод бенчмаркінгу	Передбачає проведення порівняння показників компанії із кращими практиками у певній сфері	Надає змогу ідентифікувати прогалини в царині економічної безпеки, базується на врахуванні реальних практичних прикладів	Можливість використання методу значною мірою залежить від наявності доступу до інформації про діяльність інших компаній	Застосовується під час проведення порівняльного аналізу, для цілей оптимізації наявних бізнес-процесів

Джерело: систематизовано автором на основі наукових праць [14; 17; 26; 39; 44]

Під час здійснення оціночних процедур важливо враховувати, що для переважної більшості суб'єктів господарювання індикаторами належного рівня їх економічної безпеки слугують відсутність збитковості функціонування, стійкість і стабільність господарських процесів, прийнятний рівень конкурентоспроможності, ділової активності, платоспроможності, фінансової автономії, рентабельності, наявність потенціалу до розвитку у поточній і довгостроковій перспективах [42].

Шот А.П. відзначає, що в контексті дотримання належного рівня економічної безпеки компаній доцільно встановлювати граничний індикатор,

який відображає, по-перше, зону гарантованої безпеки, по-друге, інформує про прояви небезпеки. Ідентифікація та подальша оцінка зазначеного індикатору виступає запорукою більш ефективної протидії ризикам і загрозам, досягнення економічних інтересів господарюючого суб'єкта в умовах, що склалися [46].

Варто акцентувати увагу, що проведення оцінки загроз у сфері економічної безпеки компаній потребує якісного інформаційно-аналітичного підґрунтя та системного підходу до його побудови, включаючи дієву облікову та аналітичну підсистеми (рис. 1.7).

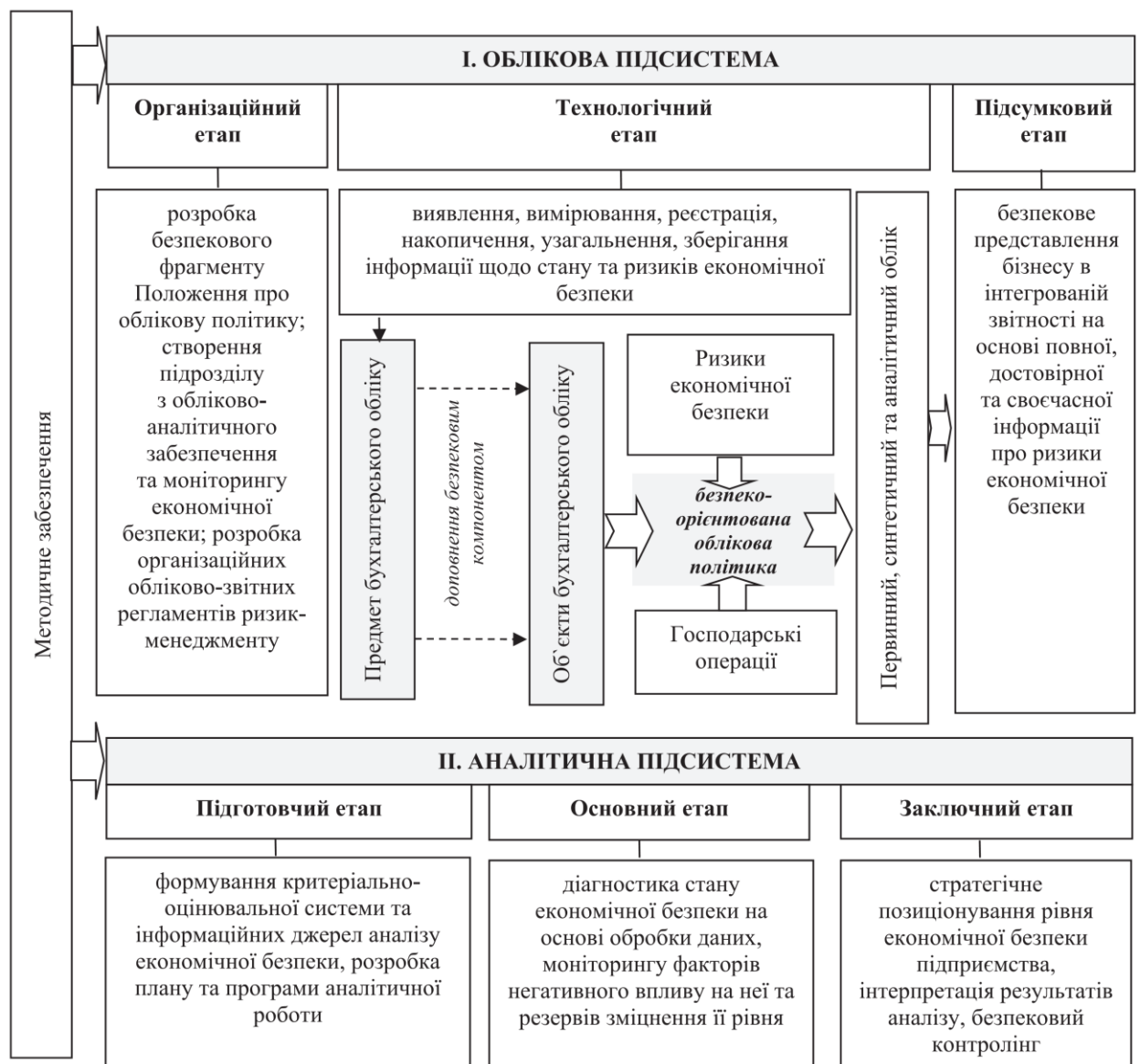

Рисунок 1.7 – Модель інформаційно-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою господарюючих суб'єктів

Ключовими задачами у сфері гарантування економічної безпеки компаній виступають недопущення ситуацій, які порушують нормальну організацію та регулювання суб'єктом власного економічного розвитку, а також забезпечення передбачуваного характеру господарських процесів завдяки реалізації діагностичних процедур. Заходи щодо сприяння економічній безпеці фірми мають виконувати функції, націлені на збереження її нормального стану, стійкості до викликів і підтримання достатнього рівня життєдіяльності, стимулювання економічного зростання, формування у керівників здатності своєчасно виявляти та оцінювати можливі загрози, прогнозувати їх ймовірні наслідки, протидіяти їх прояву, усунути та мінімізувати деструктивний вплив [35].

Липкань А.Ю. задля проведення оцінки зовнішніх загроз економічній безпеці в умовах воєнного стану пропонує диференціювати їх за низкою складових: макроекономічною, зовнішньоекономічною, виробничою, демографічною, енергетичною, інноваційно-інвестиційною, продовольчою, соціальною, фінансовою [28].

Користін О.Є. та Свиридчук Н.П. пропонують відповідну шкалу, яка відображає граничні рівні під час здійснення оцінки ризиків прояву загроз в діяльності суб'єкта господарювання у відсотковому вимірі:

- рівень ризику становить 60% і більше (є свідченням найвищої ймовірності прояву загроз, що потребує нагального провадження коригуючих заходів і управлінських дій, орієнтованих на зниження ризику реалізації таких загроз);
- рівень ризику перебуває у межах від 50% до 60% (рівень впливу загроз є значним, особливої актуальності набуває проведення постійного контролю таких загроз з боку менеджерів вищої ланки);
- рівень ризику знаходиться у межах від 40% до 50% (існує потреба приділення уваги прояву подібних загроз, однак, вони не належать до складу першочергових);

– рівень ризику оцінюється у межах менше 40% (вплив загроз може бути визначений як незначний) [24].

Отже, проаналізувавши теоретичні засади протидії зовнішнім загрозам економічній безпеці вітчизняних компаній в умовах сучасних реалій, можемо констатувати, що існують різні підходи до трактування сутності економічної безпеки на мікрорівні. При цьому, варто брати до уваги її ключові компоненти, які націлені на захист усіх видів ресурсів і забезпечення стійкості функціонування господарюючих суб'єктів.

Особливу практичну цінність має проведення ґрунтовної класифікації загроз економічній безпеці компаній за сукупністю різноманітних ознак, з яких найбільш поширеним є їх розподіл на загрози внутрішнього та зовнішнього характеру. Акцентовано, що зовнішні загрози, зокрема, політична нестабільність, глобальні економічні кризи, демографічні проблеми, мають дедалі вагомий вплив в умовах воєнного стану.

Сучасні методи моніторингу та оцінки загроз, зокрема, SWOT-аналіз, PEST-аналіз та його різновиди, метод дерева рішень, аналіз сценаріїв, бенчмаркінговий підхід, індикативний аналіз та ін. надають змогу ідентифікувати ключові загрози й ризики, сформувавши надалі комплекс заходів превентивного характеру задля їх мінімізації.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНЮВАННЯ ТЕНДЕНЦІЙ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА СТАНУ ПРОЯВУ ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ТОВ «МЕГАБУД-БК»

2.1. Загальна характеристика стану і тенденцій господарювання компанії ТОВ «Мегабуд-БК»

Функціонування Товариства з обмеженою відповідальністю (ТОВ) Мегабуд-БК розпочалося у 2017 році, коли дана компанія була зареєстрована у якості суб'єкта господарської діяльності. Дана фірма займається виготовленням та реалізацією таких матеріалів, як асфальт, пісок, щебінь, бетон, здійсненням вантажних перевезень, проводить будівельні роботи та капітальний ремонт споруд і будівель.

Діяльність ТОВ «Мегабуд-БК» націлена на забезпечення процесів виконання замовлених видів робіт, оптимізуючи при цьому понесені витрати та терміни завершення проектів. Її місією виступає пропонування високоякісної будівельної продукції із додержанням чинних вимог і стандартів, запитів і пріоритетів клієнтів, ґрунтуючись на накопиченому професійному досвіді, ефективній командній роботі персоналу.

Цілі фірми лежать в площині гарантування високого рівня якості продукції і робіт, імплементації професійного підходу і належної майстерності з урахуванням запитів споживачів, спрямованості на розбудову довготривалих і конструктивних відносин з клієнтами.

На підприємстві ТОВ «Мегабуд-БК» сформований і реалізується усталений алгоритм співпраці із клієнтами, запроваджується персоніфікований підхід до кожного із замовників, приділяється особлива увага подоланню проблем та гарантується відповідальність за кінцеві результати. Компанія позиціонує себе як надійний партнер, її керівний склад та персонал є компетентними і вважають своєю першочерговою задачею виконувати роботу своєчасно і якісно [34].

З метою здійснення оцінки стану і тенденцій господарської діяльності компанії за період 2019-2023 років скористаємося інформацією, представленою у її фінансовій звітності (Додатки А, Б, В, Г, Д).

У табл. 2.1 відображено динаміку зміни показників активу балансу ТОВ «Мегабуд-БК» за аналізований період часу.

Таблиця 2.1 – Динаміка зміни показників активу балансу компанії за період 2019-2023 років (тис. грн)

	2019	2020	2021	2022	2023
<i>I. Необоротні активи</i>	x	x	x	x	x
Залишкова вартість основних засобів	x	x	x	x	x
Первісна вартість основних засобів	x	x	x	x	x
Знос основних засобів	x	x	x	x	x
<i>Усього за розділом I</i>	x	x	x	x	x
<i>II. Оборотні активи</i>	x	x	x	x	x
Запаси	105,0	833,9	1658,9	1180,5	5603,2
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	4500,0	3845,2	936,7	755,1	687,1
Інша поточна дебіторська заборгованість	380,0	421,3	512,7	412,3	874,3
Гроші та їх еквіваленти	0,0	53,2	421,3	744,8	4471,0
Інші оборотні активи	59,0	174,8	203,1	52,1	69,3
<i>Усього за розділом II</i>	5044,0	5328,4	3732,7	3144,8	11704,9
<i>Баланс</i>	5044,0	5328,4	3732,7	3144,8	11704,9

Джерело: сформовано автором за даними Додатків А, Б, В, Г, Д

Так як підприємство не має у своєму розпорядженні власних основних засобів, активи його балансу складаються виключно з розділу «Оборотні активи». При цьому, загальний розмір балансу досліджуваної компанії характеризувався наступними тенденціями: у 2019 році її баланс становив 5044,0 тис. грн, у 2020 році він зріс до 5328,4 тис. грн, у 2021 році – зменшився до 3732,7 тис. грн, а в 2022 році – досягнув свого мінімального за аналізований час значення в обсязі 3144,8 тис. грн, проте вже у 2023 році баланс фірми зріс суттєво і склав 11704,9 тис. грн.

Стосовно динаміки зміни обсягу запасів компанії (рис. 2.1), зауважимо, що в цілому зафіксована загальна тенденція щодо їх зростання у часі. Так, у 2019 році запаси фірми склали лише 105,0 тис. грн, у 2020 році мало місце

їх збільшення до 833,9 тис. грн, а в 2021 році – до 1658,9 тис. грн. Децю знизився обсяг запасів у 2022 році (порівняно із попереднім річним періодом) і склав 1180,5 тис. грн, тоді як у 2023 році розмір запасів даної компанії досягнув найбільшого за п'ять років значення і становив 5603,2 тис. грн.

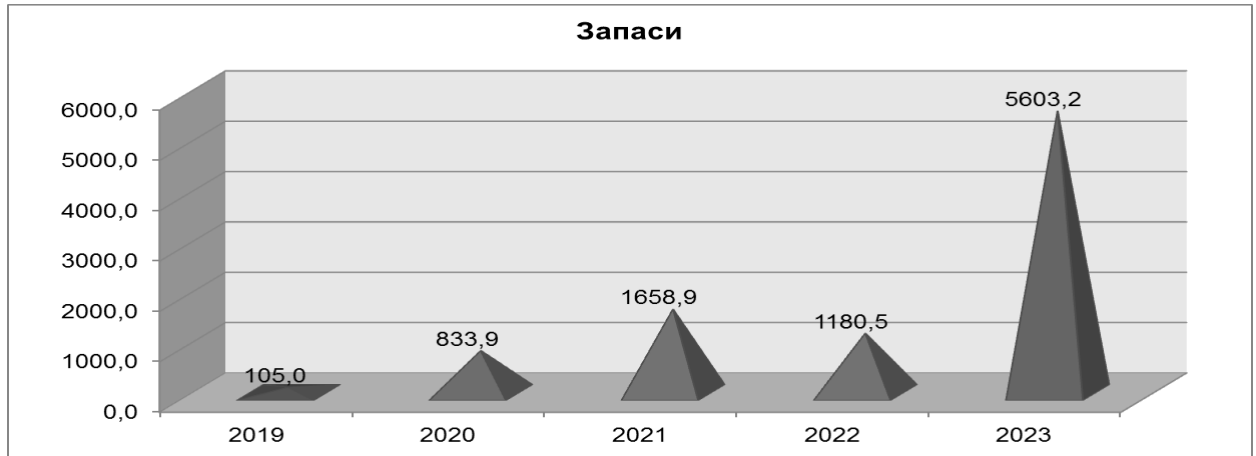

Рисунок 2.1 – Динаміка зміни розміру запасів компанії за період 2019-2023 років (тис. грн)

Джерело: сформовано автором за даними Додатків А, Б, В, Г, Д

Прямо протилежні тенденції мали місце відносно розмірів поточної дебіторської заборгованості ТОВ «Мегабуд-БК» за продукцію, оскільки зазначений показник відзначався чіткою спадною динамікою (рис. 2.2).

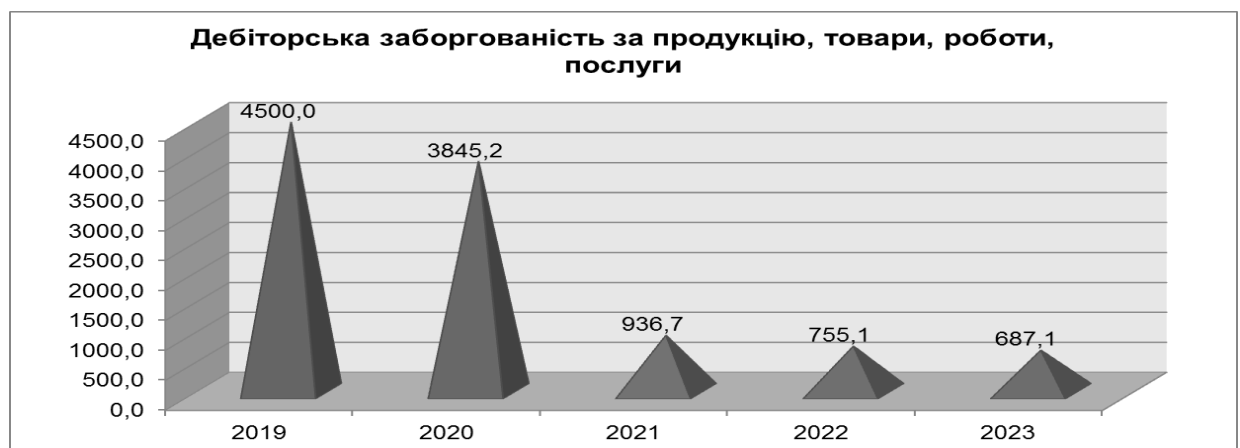

Рисунок 2.2 – Динаміка зміни дебіторської заборгованості компанії за продукцію за період 2019-2023 років (тис. грн)

Джерело: сформовано автором за даними Додатків А, Б, В, Г, Д

За даними 2019 року дебіторська заборгованість фірми за продукцію була найвищою за весь період і дорівнювала 4500,0 тис. грн, надалі

відбувалося її зниження: до 3845,2 тис. грн у 2020 році, 936,7 тис. грн у 2021 році, 755,1 тис. грн у 2022 році та 687,1 тис. грн у 2023 році.

У той же час, інша поточна дебіторська заборгованість компанії відзначалася тенденцією до зростання у динаміці (рис. 2.3), складаючи 380,0 тис. грн за даними фінансової звітності 2019 року, 421,3 тис. грн – за даними 2020 року, 512,7 тис. грн – за даними 2021 році, 412,3 тис. грн – за даними 2022 року та 874,3 тис. грн – за даними 2023 року.

Рисунок 2.3 – Динаміка зміни іншої поточної дебіторської заборгованості компанії за період 2019-2023 років (тис. грн)

Джерело: сформовано автором за даними Додатків А, Б, В, Г, Д

Аналізуючи динаміку зміни обсягів наявних грошових коштів досліджуваної компанії варто підкреслити, що існуюча тенденція щодо їх зростання є позитивним явищем в контексті забезпечення фінансово-економічної безпеки функціонування, так як саме грошові кошти є найбільш високоліквідним активом (рис. 2.4). Зокрема, станом на кінець 2019 року грошові кошти у складі активів балансу аналізованого суб'єкта господарювання були відсутні, тоді як на кінець 2020 року вони дорівнювали 53,2 тис. грн, після чого зросли до 421,3 тис. грн у 2021 році, 744,8 тис. грн у 2022 році. В останньому звітному періоді, а саме, на кінець 2023 року розмір грошових коштів та їх еквівалентів компанії ТОВ «Мегабуд-БК» збільшився дуже суттєво, досягнувши максимального за весь п'ятирічний період значення в обсязі 4471,0 тис. грн.

Рисунок 2.4 – Динаміка зміни грошових коштів та їх еквівалентів компанії за період 2019-2023 років (тис. грн)

Джерело: сформовано автором за даними Додатків А, Б, В, Г, Д

Відносно такого показника, як інші оборотні активи (рис. 2.5), відзначимо, що динаміка їх зміни за останні п'ять років характеризувалася значними коливаннями. Наприклад, у 2019 році вищевказаний показник дорівнював 59,0 тис. грн, у наступні два роки мало місце його збільшення до 174,8 тис. грн у 2020 році та 203,1 тис. грн у 2021 році. В останні ж два роки зафіксовано, навпаки, зниження розміру інших оборотних активів до 52,1 тис. грн у 2022 році та 69,3 тис. грн у 2023 році.

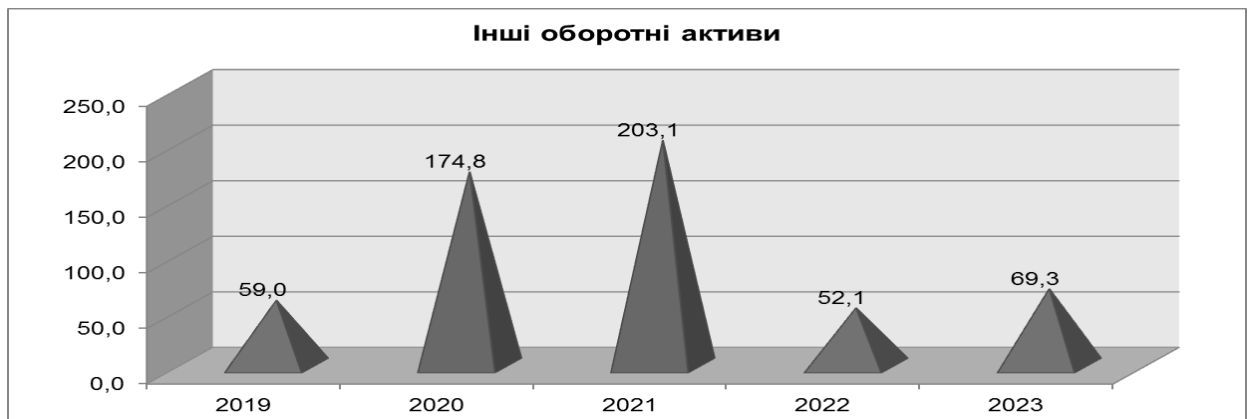

Рисунок 2.5 – Динаміка зміни інших оборотних активів компанії за період 2019-2023 років (тис. грн)

Джерело: сформовано автором за даними Додатків А, Б, В, Г, Д

Динаміку зміни пасивів балансу ТОВ «Мегабуд-БК» проілюстровано за допомогою табл. 2.2. Як бачимо, капітал компанії залишався без змін і дорівнював 100,0 тис. грн.

Таблиця 2.2 – Динаміка зміни показників пасиву балансу компанії за період 2019-2023 років (тис. грн)

	2019	2020	2021	2022	2023
<i>I. Власний капітал</i>					
Капітал	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	203,0	357,9	518,5	722,1	970,1
<i>Усього за розділом I</i>	303,0	457,9	618,5	822,1	1070,1
<i>III. Поточні зобов'язання</i>					
Короткострокові кредити банків	x	x	x	x	x
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	3745,0	3732,7	2834,5	1780,6	4783,4
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	83,0	140,4	84,2	274,8	331,2
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці	46,0	14,1	0,0	21,3	23,4
Інші поточні зобов'язання	647,0	938,6	195,5	187,2	5484,0
<i>Усього за розділом III</i>	4741,0	4870,5	3114,2	2322,7	10634,8
<i>Баланс</i>	5044,0	5328,4	3732,7	3144,8	11704,9

Джерело: сформовано автором за даними Додатків А, Б, В, Г, Д

У той же час, досліджуючи тенденції зміни нерозподіленого прибутку компанії, варто підкреслити стійку динаміку щодо його зростання в часу, про що свідчать дані рис. 2.6. У 2019 році нерозподілений прибуток фірми становив 203,0 тис. грн, після чого він зростав до 357,9 тис. грн у 2020 році, 518,5 тис. грн у 2021 році, 722,1 тис. грн у 2022 році та досягав найбільшого значення 970,1 тис. грн у 2023 році.

Рисунок 2.6 – Динаміка зміни нерозподіленого прибутку компанії за період 2019-2023 років (тис. грн)

Джерело: сформовано автором за даними Додатків А, Б, В, Г, Д

Відносно наступного показника зі складу пасивів балансу компанії, а саме, поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи й послуги (рис. 2.7), слід констатувати, що він характеризувався спадною тенденцією до 2022 року, складаючи 3745,0 тис. грн у 2019 році, 3732,7 тис. грн у 2020 році, 2834,5 тис. грн у 2021 році та 1780,6 тис. грн у 2022 році. За останній рік аналізованого періоду зазначений показник суттєво зріс і дорівнював 4783,4 тис. грн у 2023 році.

Рисунок 2.7 – Динаміка зміни поточної кредиторської заборгованості компанії за товари, роботи, послуги за період 2019-2023 років (тис. грн)

Джерело: сформовано автором за даними Додатків А, Б, В, Г, Д

Поточна кредиторська заборгованість компанії за розрахунками з бюджетом упродовж 2019-2023 років у динаміці наведена на рис. 2.8, який свідчить про переважну тенденцію щодо її зростання в часі.

Рисунок 2.8 – Динаміка зміни поточної кредиторської заборгованості компанії за розрахунками з бюджетом за період 2019-2023 років (тис. грн)

Джерело: сформовано автором за даними Додатків А, Б, В, Г, Д

З рис. 2.8 бачимо, що заборгованість фірми перед бюджетом становила 83,0 тис. грн у 2019 році, 140,4 тис. грн у 2020 році, 84,2 тис. грн у 2021 році, після чого зросла до 274,8 тис. грн у 2022 році та 331,2 тис. грн у 2023 році, що є максимальним значенням за весь період.

Динаміка зміни поточної заборгованості ТОВ «Мегабуд-БК» з оплати праці, яка проілюстрована на рис. 2.9, свідчить, що за даними 2019 року цей показник складав 46,0 тис. грн, надалі зафіксовано його зниження до 14,1 тис. грн у 2020 році, а в 2021 році такий вид заборгованості був відсутній. У 2022 році він дорівнював 21,3 тис. грн та у 2023 році – 23,4 тис. грн.

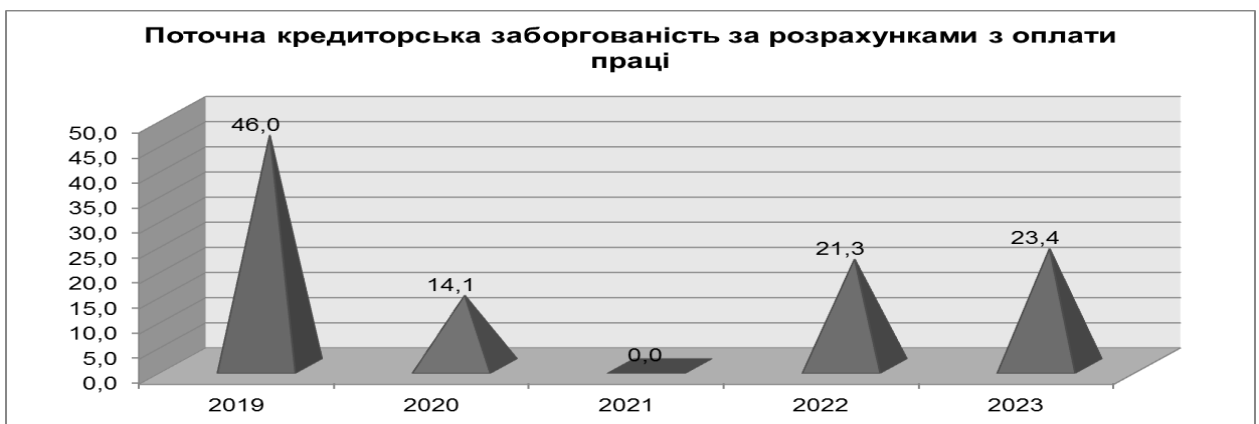

Рисунок 2.9 – Динаміка зміни поточної кредиторської заборгованості компанії за розрахунками з оплати праці за період 2019-2023 років (тис. грн)

Джерело: сформовано автором за даними Додатків А, Б, В, Г, Д

На рис. 2.10 представлено динаміку коливань інших поточних зобов'язань фірми за період 2019-2023 років.

Рисунок 2.10 – Динаміка зміни інших поточних зобов'язань компанії за період 2019-2023 років (тис. грн)

Джерело: сформовано автором за даними Додатків А, Б, В, Г, Д

Відповідно, інші поточні зобов'язання компанії становили 647,0 тис. грн за даними 2019 року, потім зросли до 938,6 тис. грн у 2020 році та знизилися до 195,5 тис. грн у 2021 році й 187,2 тис. грн у 2022 році. У 2023 році мало місце їх суттєве збільшення до розміру 5484,0 тис. грн.

Підсумовуючи вищевикладене, можемо відзначити, що динаміка господарської діяльності компанії за аналізований п'ятирічний термін характеризувалася такими основними тенденціями: зростання розміру балансу в останній звітній рік; збільшення обсягів запасів, іншої поточної дебіторської заборгованості, наявних грошових коштів; зменшення розміру дебіторської заборгованості за продукцію; зростання розміру нерозподіленого прибутку, поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги й за розрахунками з бюджетом, інших поточних зобов'язань.

2.2. Аналіз динаміки зміни ключових індикаторів фінансового стану як складової економічної безпеки досліджуваного підприємства

Ключові індикатори фінансового стану досліджуваної компанії мають винятково важливе значення в контексті оцінювання потенційної здатності суб'єкта господарювання протидіяти загрозам та досягати відповідного рівня економічної безпеки. Такими індикаторами виступають, по-перше, фінансові результати функціонування фірми (форма №2 звітності), по-друге, відповідні фінансові коефіцієнти (рентабельності, ліквідності, ділової активності, фінансової стійкості тощо).

За допомогою табл. 2.3 проілюстровано динаміку зміни основних фінансових результатів фірми. Слід констатувати, що впродовж аналізованого часового проміжку сукупні доходи компанії склалися виключно із чистого доходу від реалізації, тоді як її сукупні витрати формувалися як за рахунок собівартості продукції, так і за рахунок наявності інших операційних витрат. Показник інших витрат мав місце лише у 2020 році й дорівнював 321,0 тис. грн.

Таблиця 2.3 – Динаміка зміни показників фінансових результатів компанії за період 2019-2023 років (тис. грн)

	2019	2020	2021	2022	2023
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	61018,0	46734,3	17021,1	14734,4	11168,3
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	58961,0	46250,8	16752,0	14209,8	10817,4
Інші операційні витрати	1977,0	0,0	73,2	35,7	88,2
Інші витрати	0,0	321,0	х	х	х
<i>Сукупні витрати</i>	60939,0	46571,8	16825,2	14245,5	10905,6
Фінансовий результат до оподаткування	78,0	162,5	195,9	488,9	262,7
Податок на прибуток	14,0	29,3	35,3	285,3	14,7
<i>Чистий прибуток (збиток)</i>	64,0	133,2	160,6	203,6	248,0

Джерело: сформовано автором за даними Додатків А, Б, В, Г, Д

Рис. 2.11 наочно ілюструє тенденції зміни чистого доходу від реалізації продукції компанії ТОВ «Мегабуд-БК». Негативним явищем є стійка динаміка зниження цього показника. Зокрема, його максимальне значення мало місце у 2019 році й становило 61018,0 тис. грн. У наступні чотири роки чистий дохід досліджуваної фірми зменшувався й характеризувався наступними числовими значеннями: дорівнював 46734,3 тис. грн у 2020 році, 17021,1 тис. грн у 2021 році, 14734,4 тис. грн у 2022 році та 11168,3 тис. грн у 2023 році (що є мінімальним значенням за весь аналізований п'ятирічний період).

Рисунок 2.11 – Динаміка зміни чистого доходу від реалізації продукції компанії за період 2019-2023 років (тис. грн)

Джерело: сформовано автором за даними Додатків А, Б, В, Г, Д

Що стосується такого показника, як собівартість реалізованої продукції, то динаміка його зміни була аналогічною до зміни чистого доходу від реалізації (рис. 2.12). Як бачимо, найбільший розмір собівартості зафіксовано у 2019 році – 58961,0 тис. грн, надалі відбувалося зниження даного показника: до 46250,8 тис. грн у 2020 році, 16752,0 тис. грн у 2021 році, 14209,8 тис. грн у 2022 році та 10817,4 тис. грн у 2023 році.

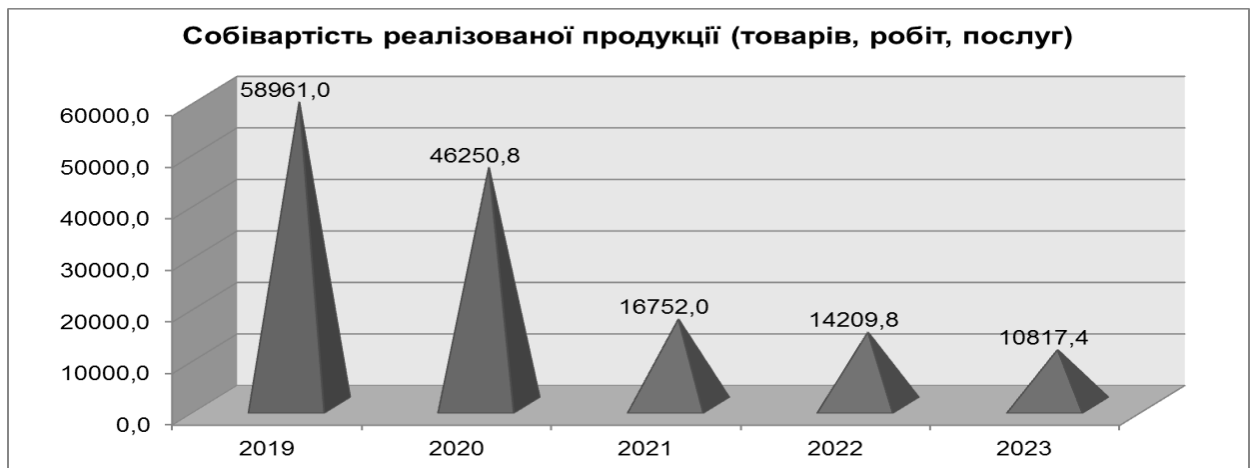

Рисунок 2.12 – Динаміка зміни собівартості реалізованої продукції компанії за період 2019-2023 років (тис. грн)

Джерело: сформовано автором за даними Додатків А, Б, В, Г, Д

Відносно інших операційних витрат компанії, які представлено за допомогою рис. 2.13, варто наголосити, що їх розмір був найвищим у 2019 році й дорівнював 1977,0 тис. грн.

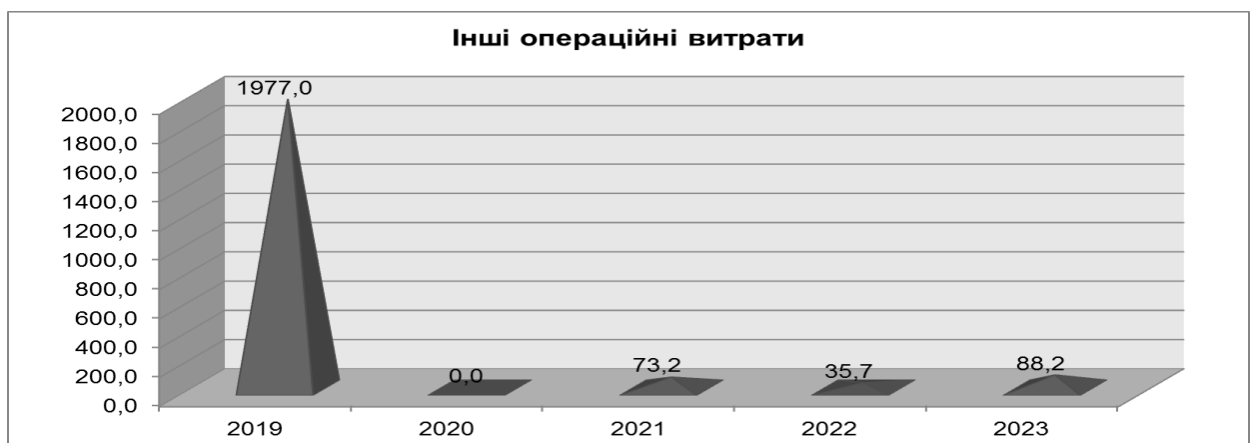

Рисунок 2.13 – Динаміка зміни інших операційних витрат компанії за період 2019-2023 років (тис. грн)

Джерело: сформовано автором за даними Додатків А, Б, В, Г, Д

Після цього було зафіксовано процес їх зменшення, так як у 2020 році вони були відсутні, а надалі становили 73,2 тис. грн у 2021 році, 35,7 тис. грн у 2022 році й 88,2 тис. грн за даними 2023 року.

Відповідно, один із найважливіших показників економічної безпеки компанії – фінансовий результат до оподаткування – мав тенденцію до зростання впродовж 2019-2022 років (рис. 2.14). Його розмір дорівнював 78,0 тис. грн у 2019 році, 162,5 тис. грн у 2020 році, 195,9 тис. грн у 2021 році, 488,9 тис. грн у 2022 році, що є максимумом за п'ятирічний період. Натомість, у 2023 році даний показник зменшився до рівня 262,7 тис. грн.

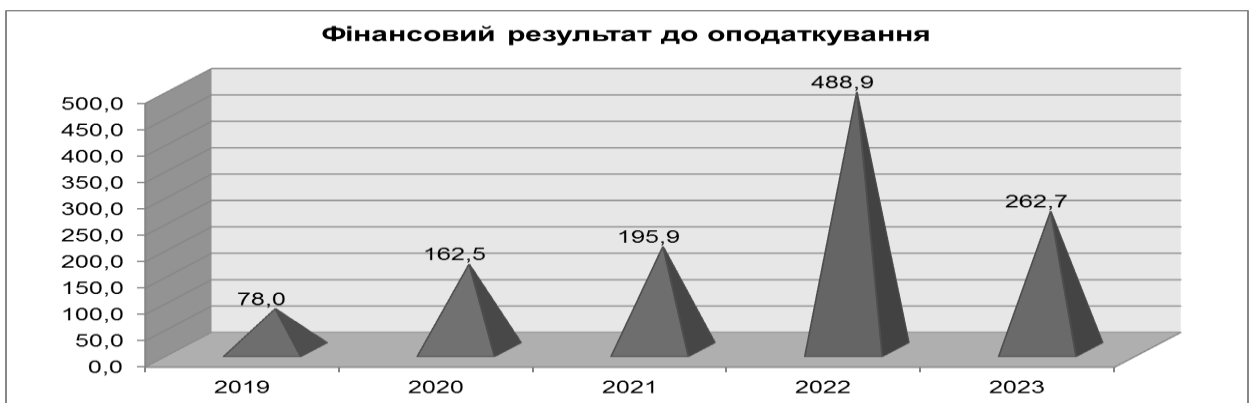

Рисунок 2.14 – Динаміка зміни фінансового результату до оподаткування компанії за період 2019-2023 років (тис. грн)

Джерело: сформовано автором за даними Додатків А, Б, В, Г, Д

Попри це, розмір чистого прибутку компанії характеризувався тенденцією до зростання в часі (рис. 2.15).

Рисунок 2.15 – Динаміка зміни чистого прибутку компанії за період 2019-2023 років (тис. грн)

Джерело: сформовано автором за даними Додатків А, Б, В, Г, Д

Така ситуація виникла внаслідок коливання ставок податку на прибуток. Як результат, діяльність фірми в жодному з періодів не була збитковою, а розмір її чистого прибутку зростав від 64,0 тис. грн за даними 2019 року, 133,2 тис. грн за даними 2020 року, 160,6 тис. грн за даними 2021 року, 203,6 тис. грн за даними 2022 року та 248,0 тис. грн за даними останнього 2023 року.

Проведемо розрахунок найбільш важливих коефіцієнтів фінансового стану компанії ТОВ «Мегабуд-БК» упродовж 2019-2023 років. Зокрема, у складі показників ліквідності господарюючих суб'єктів найчастіше виокремлюють три основні індикатори, а саме, коефіцієнти поточної, швидкої та абсолютної ліквідності.

Коефіцієнт поточної ліквідності (CR) характеризує спроможність компанії погашати свої короткострокові (терміном до року) зобов'язання виключно за рахунок наявних оборотних активів і обчислюється за формулою (2.1):

$$CR = CA / CL, \quad (2.1)$$

де CA – розмір поточних (оборотних) активів компанії;

CL – обсяг поточних (короткострокових) зобов'язань [43].

Для ТОВ «Мегабуд-БК» значення коефіцієнту поточної ліквідності складатимуть:

2019 рік: $5044,0 / 4741,0 = 1,06$;

2020 рік: $5328,4 / 4870,5 = 1,09$;

2021 рік: $3732,7 / 3114,2 = 1,20$;

2022 рік: $3144,8 / 2322,7 = 1,35$;

2023 рік: $11704,9 / 10634,8 = 1,10$.

Рекомендовані значення цього показника складають від 1,0 до 2,0, отже, для аналізованого підприємства вони знаходяться у межах норми, при цьому, мало місце зниження коефіцієнту поточної ліквідності до 1,10 у 2023 році порівняно з двома попередніми роками. Найвище значення даного коефіцієнту мало місце у 2022 році (1,35), а найнижче – у 2019 році (1,06).

Коефіцієнт швидкої ліквідності (QR) відображає відношення тільки високоліквідних оборотних активів суб'єкта господарювання до поточних зобов'язань та розраховується згідно із формулою (2.2):

$$QR = (CA - I) / CL, \quad (2.2)$$

де CA – розмір поточних (оборотних) активів компанії;

I – розмір запасів підприємства;

CL – обсяг поточних (короткострокових) зобов'язань [43].

Для ТОВ «Мегабуд-БК» значення коефіцієнту швидкої ліквідності складатимуть:

$$2019 \text{ рік: } (5044,0 - 105,0) / 4741,0 = 1,04;$$

$$2020 \text{ рік: } (5328,4 - 833,9) / 4870,5 = 0,92;$$

$$2021 \text{ рік: } (3732,7 - 1658,9) / 3114,2 = 0,67;$$

$$2022 \text{ рік: } (3144,8 - 1180,5) / 2322,7 = 0,85;$$

$$2023 \text{ рік: } (11704,9 - 5603,2) / 10634,8 = 0,57.$$

Згідно з рекомендаціями, значення цього коефіцієнту повинно бути не меншим за 0,6, тому для даної компанії показник знаходився у межах норми за період 2019-2022 років, однак, відзначався спадною динамікою. Він мав значення 0,57 у 2023 році, що є дещо нижчим за норму.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності (AT) відображає виключно найбільш ліквідну складову оборотних активів, тобто, здатність компанії погасити наявні зобов'язання негайно, і обчислюється за формулою (2.3):

$$AT = (C + Shl) / CL, \quad (2.3)$$

де C – розмір грошових коштів компанії;

Shl – обсяг короткострокових фінансових вкладень підприємства;

CL – обсяг поточних (короткострокових) зобов'язань [43].

Оскільки короткострокові фінансові вкладення у ТОВ «Мегабуд-БК» відсутні, значення коефіцієнту абсолютної ліквідності становитимуть:

$$2019 \text{ рік: } 0,0 / 4741,0 = 0,0;$$

$$2020 \text{ рік: } 53,2 / 4870,5 = 0,011;$$

$$2021 \text{ рік: } 421,3 / 3114,2 = 0,135;$$

2022 рік: $744,8 / 2322,7 = 0,321$;

2023 рік: $4471,0 / 10634,8 = 0,420$.

Позитивною є тенденція щодо збільшення коефіцієнту абсолютної ліквідності фірми з 0,011 у 2020 році до 0,420 у 2023 році, що зумовлено зростанням обсягів наявних грошових коштів.

Проведемо розрахунок коефіцієнтів фінансової стійкості досліджуваної компанії. Коефіцієнт фінансової автономії (Кфа) розраховується за допомогою формули (2.4):

$$K_{фа} = BK / ПБ, \quad (2.4)$$

де BK – розмір власного капіталу компанії;

ПБ – підсумок балансу компанії [29].

Для ТОВ «Мегабуд-БК» значення коефіцієнту фінансової автономії матимуть такі числові значення:

2019 рік: $303,0 / 5044,0 = 0,06$;

2020 рік: $457,9 / 5328,4 = 0,09$;

2021 рік: $618,5 / 3732,7 = 0,17$;

2022 рік: $822,1 / 3144,8 = 0,26$;

2023 рік: $1070,1 / 11704,9 = 0,09$.

Для цього показника рекомендованим є значення понад 0,5, а також позитивною ознакою вважається його зростання, що зменшує рівень залежності господарюючого суб'єкта від зовнішніх джерел фінансування. Як бачимо, для досліджуваної фірми значення даного коефіцієнту є низьким та не досягає оптимального значення у жодному з років.

Оберненим до вищенаведеного є коефіцієнт фінансової залежності (Кфз), що розраховується згідно із формулою (2.5):

$$K_{фз} = ПБ / BK, \quad (2.5)$$

де ПБ – підсумок балансу компанії;

BK – розмір власного капіталу компанії [29].

Для ТОВ «Мегабуд-БК» значення коефіцієнту фінансової залежності матимуть такі числові значення:

2019 рік: $5044,0 / 303,0 = 16,65$;

2020 рік: $5328,4 / 457,9 = 11,64$;

2021 рік: $3732,7 / 618,5 = 6,04$;

2022 рік: $3144,8 / 822,1 = 3,83$;

2023 рік: $11704,9 / 1070,1 = 10,94$.

Такий коефіцієнт відображає, яка загальна вартість майна припадає на 1 грн власних коштів, його нормальною межею вважається значення менше за 0,2, а позитивною – тенденція до зменшення. Натомість, для аналізованої фірми рівень її фінансової залежності, як свідчать розрахунки, є вкрай високим.

Проведемо розрахунки основних показників рентабельності досліджуваної компанії. Рентабельність продажів обчислюється відповідно до формули (2.6):

$$P_n = \text{ЧП} / \text{ЧДР}, \quad (2.6)$$

де ЧП – розмір чистого прибутку компанії;

ЧДР – розмір чистого доходу від реалізації компанії [15].

Отже, для ТОВ «Мегабуд-БК» розраховуємо рентабельність продажів наступним чином:

2019 рік: $64,0 / 61018,0 = 0,001$;

2020 рік: $133,2 / 46734,3 = 0,003$;

2021 рік: $160,6 / 17021,1 = 0,009$;

2022 рік: $203,6 / 14734,4 = 0,014$;

2023 рік: $248,0 / 11168,3 = 0,022$.

Низькі значення рентабельності продажів компанії свідчать, що вона отримує невелику кількість прибутку на 1 грн реалізованої продукції. Водночас, тенденція до поступового зростання показника є позитивною.

Рентабельність реалізованої продукції обчислимо за формулою (2.7):

$$P_{pn} = \text{ЧДР} / \text{СВ}, \quad (2.7)$$

де ЧДР – розмір чистого доходу від реалізації компанії;

СВ – собівартість продукції компанії [15].

Тому, для ТОВ «Мегабуд-БК» розраховуємо рентабельність реалізованої продукції таким чином:

$$2019 \text{ рік: } 61018,0 / 58961,0 = 1,035;$$

$$2020 \text{ рік: } 46734,3 / 46250,8 = 1,010;$$

$$2021 \text{ рік: } 17021,1 / 16752,0 = 1,016;$$

$$2022 \text{ рік: } 14734,4 / 14209,8 = 1,037;$$

$$2023 \text{ рік: } 11168,3 / 10817,4 = 1,032.$$

Як бачимо, найвище за період значення рентабельності реалізованої продукції мало місце у 2022 році (1,037), а найнижче – у 2020 році (1,010).

Рентабельність сукупних активів обчислимо за формулою (2.8):

$$Ra = ЧП / СА, \quad (2.8)$$

де ЧП – розмір чистого прибутку компанії;

СА – сукупні активи компанії [15].

Отже, для ТОВ «Мегабуд-БК» розраховуємо рентабельність сукупних активів таким чином:

$$2019 \text{ рік: } 64,0 / 5044,0 = 0,013;$$

$$2020 \text{ рік: } 133,2 / 5328,4 = 0,025;$$

$$2021 \text{ рік: } 160,6 / 3732,7 = 0,043;$$

$$2022 \text{ рік: } 203,6 / 3144,8 = 0,065;$$

$$2023 \text{ рік: } 248,0 / 11704,9 = 0,021.$$

Варто відзначити, що значення рентабельності сукупних активів для компанії досягала свого максимального значення за п'ятирічний період у 2022 році (0,065), а мінімального – у 2019 році (0,013).

Окрім того, економічна безпека суб'єктів господарювання значною мірою визначається рівнем їх ділової активності, який може бути оцінений за допомогою коефіцієнтів оборотності. Коефіцієнт оборотності активів (Коа) розраховуємо за допомогою такої формули (2.9):

$$Коа = ЧДР / ПБ(a), \quad (2.9)$$

де ЧДР – розмір чистого доходу від реалізації компанії;

ПБ(a) – підсумок активів балансу компанії [25].

Тоді, для ТОВ «Мегабуд-БК» коефіцієнт оборотності активів становитиме:

2019 рік: $61018,0 / 5044,0 = 12,10$;

2020 рік: $46734,3 / 5328,4 = 8,77$;

2021 рік: $17021,1 / 3732,7 = 4,56$;

2022 рік: $14734,4 / 3144,8 = 4,69$;

2023 рік: $11168,3 / 11704,9 = 0,95$.

Можемо констатувати, що оборотність активів досліджуваного підприємства мала спадну тенденцію, досягаючи значень 12,10 у 2019 році та лише 0,95 у 2023 році.

Коефіцієнт оборотності запасів ($K_{оз}$) розраховуємо за допомогою такої формули (2.10):

$$K_{оз} = СВ / ВЗ, \quad (2.10)$$

де СВ – собівартість продукції компанії;

ВЗ – вартість запасів компанії [25].

Для ТОВ «Мегабуд-БК» коефіцієнт оборотності запасів становитиме:

2019 рік: $58961,0 / 105,0 = 561,5$;

2020 рік: $46250,8 / 833,9 = 55,5$;

2021 рік: $16752,0 / 1658,9 = 10,1$;

2022 рік: $14209,8 / 1180,5 = 12,0$;

2023 рік: $10817,4 / 5603,2 = 1,9$.

Як бачимо, відбулося суттєве зниження коефіцієнту оборотності запасів компанії – від 561,5 у 2019 році до лише 1,9 у 2023 році, що відбувалося під впливом як падіння обсягу собівартості продукції, так і зростання обсягу наявних запасів.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу ($K_{овк}$) розраховуємо із застосуванням наступної формули (2.11):

$$K_{овк} = ЧДР / ВК, \quad (2.11)$$

де ЧДР – розмір чистого доходу від реалізації компанії;

ВК – розмір власного капіталу компанії [25].

Для ТОВ «Мегабуд-БК» коефіцієнт оборотності власного капіталу за останні п'ять років буде складати:

2019 рік: $61018,0 / 303,0 = 201,4$;

2020 рік: $46734,3 / 457,9 = 102,1$;

2021 рік: $17021,1 / 618,5 = 27,5$;

2022 рік: $14734,4 / 822,1 = 17,9$;

2023 рік: $11168,3 / 1070,1 = 10,4$.

Зауважимо, що коефіцієнт оборотності власного капіталу даної компанії знизився в динаміці від 201,4 у 2019 році до 10,4 у 2023 році, що стало наслідком зниження чистого доходу від реалізації продукції у поєднанні із поступовим зростанням обсягу власного капіталу.

Загалом, аналіз ключових індикаторів фінансово-економічного стану досліджуваного суб'єкта господарювання за останні п'ять років засвідчив присутність як позитивних, так і негативних трендів, що надає підстави стверджувати про необхідність вжиття раціональних заходів в контексті підвищення рівня економічної безпеки.

2.3. Комплексна оцінка рівня прояву зовнішніх загроз економічній безпеці компанії ТОВ «Мегабуд-БК»

Як і всі вітчизняні компанії, досліджуване підприємство провадить свою господарську діяльність під тиском низки загроз зовнішнього характеру. Руйнівні наслідки воєнних дій під час повномасштабного вторгнення загострили й без того значні проблеми в економічній, політичній, соціальній та інших сферах. Так, у соціальній сфері мають місце втрата життя і здоров'я громадян, зменшення чисельності людських ресурсів у результаті виїзду за межі держави чи до інших регіонів, гостра потреба у вирішенні потреб внутрішньо переміщених осіб та ін. У виробничо-економічній сфері загострюються проблеми належного фінансового забезпечення, дефіциту інвестиційних ресурсів, ускладнюються питання

експорту продукції / послуг, забезпечення якісних логістичних зв'язків, знижуються можливості для масштабування господарської діяльності, погіршуються умови отримання кредитних коштів [40].

Оскільки ТОВ «Мегабуд-БК» провадить свою діяльність, перш за все, у будівельній сфері, визначимо головні напрями забезпечення його економічної безпеки з урахуванням галузевої специфіки:

- встановлення небезпек, ризиків та загроз, що потенційно можуть реалізуватися в галузі упродовж визначеного періоду часу;
- запровадження комплексного підходу до проведення моніторингу і діагностики стану економічної безпеки у будівельній галузі;
- встановлення головних показників-індикаторів рівня економічної безпеки будівельної компанії [11].

Задля того, щоб провести початкову ідентифікацію зовнішніх загроз економічній безпеці даної компанії, скористаємося методом PESTLE-аналізу, відобразивши його результати за допомогою табл. 2.4. Вибір саме цього методу аналізу з-поміж інших зумовлений тим, що він, по-перше, надає змогу ідентифікувати і систематизувати зовнішні загрози за їх типами, по-друге, на відміну від класичного PEST-аналізу, дозволяє доповнити його також законодавчими й екологічними чинниками, які є достатньо важливими для господарської діяльності суб'єктів будівельної сфери.

Так, діяльність будівельних компаній на сьогодні регламентується численними законодавчими і нормативними актами, включаючи правові норми, технічні стандарти, вимоги до якості й екологічності робіт тощо, тому врахування законодавчих аспектів і ризиків у нормативно-правовому полі є одним зі шляхів недопущення порушень законодавства.

Зважаючи на значущість впливу діяльності будівельних компаній на екологію й водночас, оскільки їх діяльність перебуває у високій залежності від екологічних чинників, ймовірні загрози екологічного характеру також підлягають вивченню та ідентифікації, що дозволить краще адаптуватися до потенційних змін.

Таблиця 2.4 – PESTLE-аналіз зовнішніх загроз економічній безпеці компанії у будівельній галузі України

Фактор	Загрози	Коротка характеристика
Політичні	Нестабільність політичного становища в державі	Постійні й часті зміни у законодавчому полі, ризики загострення військового конфлікту, запровадження санкційних обмежень з боку певних країн чи їх груп
	Присутність фактів недобросовісної конкуренції із використанням впливу / тиску державних регуляторних інстанцій	Існує ймовірність формування штучних проблем і перепон для певних компаній з боку регуляторних органів, що є особливо гострою проблемою для представників малого і середнього бізнесу
Економічні	Високий рівень інфляції та нестабільність валютного курсу	Призводить до систематичного зростання вартості матеріальних ресурсів і витрат на реалізацію будівельних проєктів загалом
	Зниження рівня купівельної спроможності клієнтів і замовників	Призводить до зменшення попиту на продукцію і послуги будівельних компаній унаслідок розгортання економічної кризи
	Зниження можливостей доступу до кредитування	Зростання відсоткових ставок за кредитами погіршує доступність фінансування будівельних проєктів, які потребують значних витрат
Соціальні	Загострення демографічної кризи та висока трудова міграція	Є причиною дефіциту кваліфікованих людських ресурсів для виконання будівельних проєктів якісно і вчасно
	Низький рівень соціальної довіри до інвесторів	Призводить до зростання ризику незавершення проєктів через наявність попередніх негативних прикладів у будівельній галузі
Технологічні	Використання застарілих будівельних технологій і техніки	Актуалізує необхідність проведення модернізації устаткування та впровадження новітніх технологічних рішень
	Висока вартість доступу до сучасного програмного забезпечення	Ускладнення процесів проєктування і планування будівельних робіт для малих компаній
Юридичні	Часті зміни у нормативній базі з питань будівництва та господарської діяльності в цілому	Ускладнення відслідковування й дотримання законодавчих норм, що може стати причиною штрафів, зростання адміністративних затрат
	Наявність проявів корупції у сфері дозвільних процедур	Затримка або неможливість реалізації проєктів через бюрократичні проблеми
Екологічні	Посилення екологічних стандартів та вимог	Потреба у збільшенні витрат на екологічно чисті продукцію, технології, утилізацію відходів
	Збільшення ризиків природних катастроф	Погіршення умов для будівельних робіт унаслідок негативних змін клімату

Джерело: складено автором

Задля кількісної оцінки впливу кожної з наведених загроз на економічну безпеку і спроможність ефективно провадити господарську діяльність досліджуваної будівельної компанії, проведено експертну оцінку, результати якої відображено на рис. 2.16.

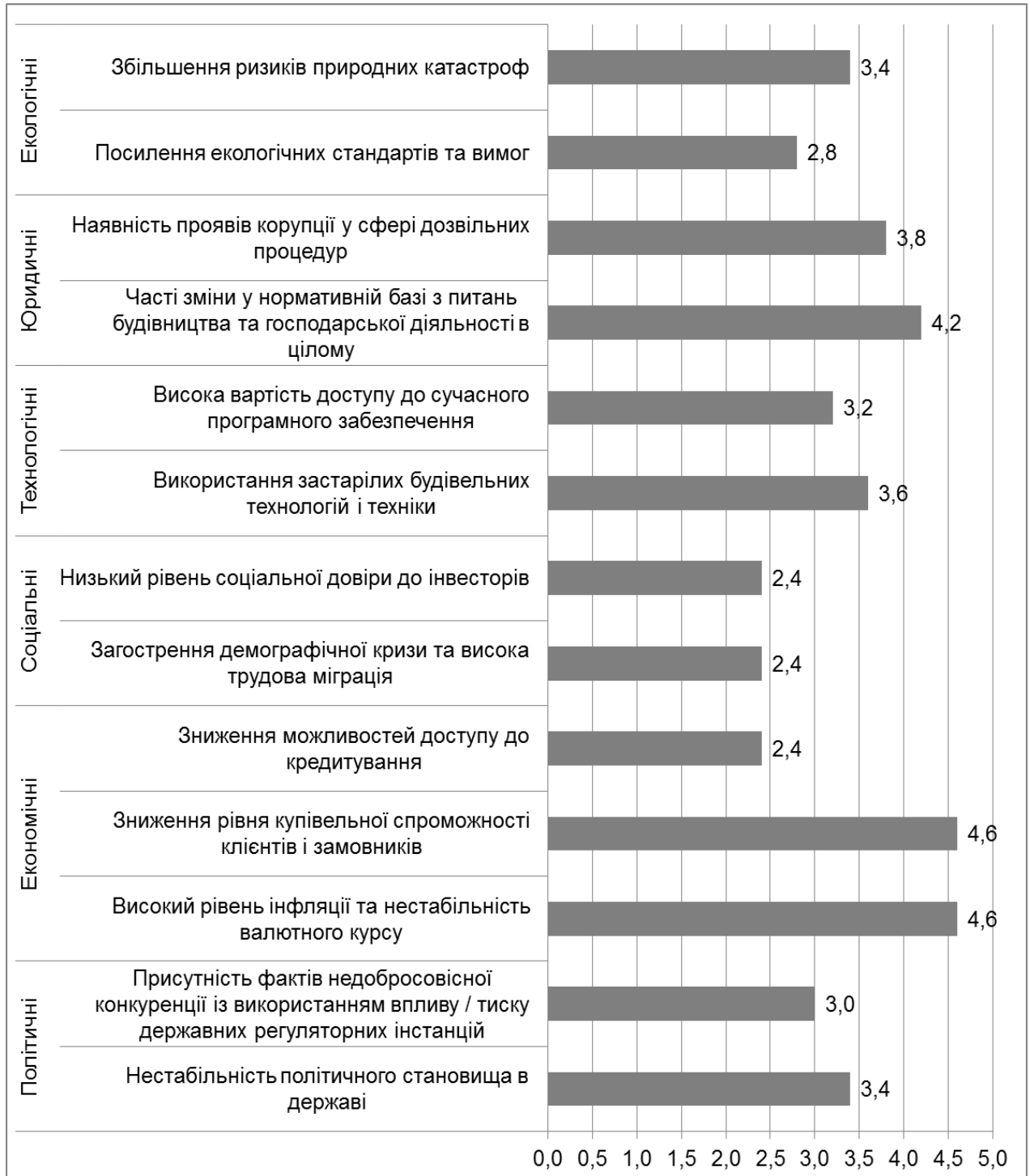

Рисунок 2.16 – Результати оцінки експертами впливу зовнішніх загроз на діяльність будівельної компанії (шкала 1...5)

Джерело: сформовано автором за результатами експертної оцінки

Задля здійснення цієї оцінки було залучено п'ять експертів, які є фахівцями у будівельній галузі, кожному з яких було запропоновано оцінити загрози за шкалою від 1 (мінімальний вплив) до 5 (максимальний вплив), після чого було проведено обчислення середніх оцінок для кожної із загроз. Як бачимо, на думку експертів, найбільший вплив на економічну безпеку будівельної компанії у сучасних умовах чинять висока інфляція та коливання курсів валюти (оцінка 4,6 бали) та стрімке падіння купівельної спроможності клієнтів (оцінка 4,6 бали), часті зміни у законодавчій базі (оцінка 4,2 бали), корупційні прояви (оцінка 3,8), застарілі будівельні технології (3,6 бали).

Відзначимо, що вітчизняна будівельна сфера перебуває під впливом високої політичної нестабільності, що, у свою чергу, підвищує ризики та загрози провадження господарської діяльності бізнес-структурами. Внесення змін і поправок до законодавчих актів, їх недосконалість та суперечливість, наявність проблем бюрократичного характеру при видачі ліцензій, дозволів та інших документів, корупційні прояви досить часто виступають причиною значного зростання вартості робіт за кошторисами будівельних проєктів, можуть призводити до порушення термінів їх виконання.

Негативна економічна ситуація у нашій державі, насамперед, високі темпи інфляції, зростання курсів валюти та відсоткових ставок за кредитами, зменшує шанси на успішне фінансування майбутніх будівельних проєктів і призводить до зростання вартості вже існуючих проєктів. Зменшення купівельної спроможності замовників і клієнтів значно знижує попит на продукцію та послуги будівельної галузі, а ускладнення доступу до кредитних коштів під прийнятні відсотки знижує шанси стратегічного розвитку компаній, посилює ймовірність прояву фінансових ризиків.

Вітчизняна будівельна галузь перебуває під впливом також вагомих соціальних викликів, які позначаються негативно на стабільності її функціонування та перспективах поточного й довгострокового розвитку. Гостра нестача кваліфікованих людських ресурсів утруднює своєчасну комплектацію будівельних бригад, позначаючись на якості і термінах робіт.

У технологічній сфері ключовою проблемою є застосування застарілих технологій, які повністю або частково не корелюють із сучасними стандартами щодо якості, безпеки та екологічності, призводячи до зниження конкурентних переваг будівельних компаній. Витрати на придбання й використання новітнього програмного забезпечення також становлять інколи значну проблему для малих підприємств, які функціонують у будівельній сфері.

Суттєві й часті зміни у законодавчій базі потребують постійного відстеження, а у поєднанні з існуванням законодавчих прогалин і суперечностей можуть стати причиною юридичних колізій, штрафів, порушення виконання зобов'язань згідно з укладеними договорами.

Екологічні загрози також є все більш актуальними для будівельної сфери, оскільки збільшення вимог до екологічності продукції і послуг, виступаючи безсумнівно необхідним і позитивним трендом, водночас, вимагає від господарюючих суб'єктів додаткових витрат і довгострокових вкладень, які в умовах загальної економічної стагнації і падіння доходів можуть виявитися непосильними для них.

Отже, аналітична оцінка стану і тенденцій функціонування досліджуваної фірми дозволяє констатувати, що її діяльності упродовж останніх п'яти років були притаманні як позитивні, так і негативні тренди. Загрози економічній безпеці становлять стрімке зниження обсягів чистого доходу від реалізації продукції та послуг в останні роки аналізованого часового періоду, високий рівень фінансової залежності, недостатній рівень показників рентабельності, уповільнення темпів ділової активності.

Аналіз сукупності зовнішніх загроз економічній безпеці компанії із використанням методу PESTLE-аналізу дозволив систематизувати ключові із них, включаючи загрози політичного, економічного, соціального, технологічного, юридичного й екологічного характеру. Недопущенню реалізації зазначених загроз сприятиме запровадження низки заходів щодо протидії та мінімізації потенційних і реальних ризиків та небезпек.

РОЗДІЛ 3
ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО АКТИВІЗАЦІЇ ПРОТИДІЇ ЗАГРОЗАМ
ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ТОВ «МЕГАБУД-БК»

3.1. Засоби вдосконалення управління загрозами економічній безпеці компанії в умовах воєнного стану

Належний рівень економічної безпеки будь-якого суб'єкта господарювання досягається у разі, якщо ключові ризики та загрози, які чинять вплив на провадження ним бізнесової діяльності, його ринкові позиції та стан фінансово-економічних індикаторів, знаходяться під належним контролем з боку відповідальних осіб, а також запроваджуються системні заходи щодо мінімізації негативного впливу загроз. Виклики і загрози, притаманні умовам воєнного стану, досить складно піддаються керуючому впливу, проте, важливими є розуміння їх наявності, своєчасне виявлення і деталізація, формування комплексу дій щодо реагування на їх виникнення та пошук способів мінімізації завдяки імплементації відповідних механізмів забезпечення економічної безпеки. Це підвищує шанси на уникнення ситуації одержання збитків від господарської діяльності та банкрутства, сприяє відновленню бізнес-процесів, формуванню більш високого рівня стійкості компаній до зовнішніх викликів, запроваджуючи ефективну стратегію безпеко-орієнтованого управління [16].

Базуючись на результатах проведеної аналітичної оцінки рівня економічної безпеки досліджуваного підприємства, варто акцентувати увагу на доцільності вирішення наступних ключових завдань у сфері протидії загрозам та підвищення загального рівня економічної безпеки:

– якомога більш рання ідентифікація головних небезпек, ризиків і загроз як зовнішнього, так і внутрішнього характеру, формування прогнозів міри їх потенційного впливу на кожен зі складових економічної безпеки господарюючого суб'єкта;

- вироблення і впровадження управлінських рішень, що носять попереджувачий характер, задля зменшення ймовірних збитків та оптимізації необхідних витрат ресурсів під час реалізації безпекових заходів;
- здійснення безперервного моніторингу стану економічної безпеки господарюючого суб'єкта та міри деструктивного впливу зовнішнього оточення;
- ідентифікація і використання умов для більш раціонального використання можливостей посилення власних позицій на ринку, які формуються унаслідок коливань ринкової кон'юнктури;
- постійне вдосконалення наявної системи керування економічною безпекою компанії із використанням позитивного власного досвіду у цій сфері, а також досвіду інших суб'єктів ринку, та з урахуванням змін у безпековій площині поточного і стратегічного рівня [41].

Рис. 3.1 ілюструє специфіку керування загрозами економічній безпеці вітчизняних компаній в умовах воєнного стану, найголовнішою з-поміж яких є здатність до миттєвого й гнучкого реагування на зміну умов та обставин провадження діяльності.

Рисунок 3.1 – Особливості управління загрозами економічній безпеці суб'єкта господарювання в умовах воєнного стану

Розглядаючи пріоритетні напрями покращення системи економічної безпеки даної будівельної компанії, зупинимося на найбільш важливих із них, таких як:

- сприяння досягненню цілей сталого розвитку на умовах відповідності стратегічних цілей фірми із динамікою і трендами функціонування відповідної галузі;

- імплементація в управлінській діяльності засобів та інструментарію антикризового менеджменту, орієнтованого на підвищення стійкості до загроз і викликів за рахунок своєчасного усунення або подолання кризових проявів;

- врахування мети і завдань у сфері забезпечення економічної безпеки компанії із безпековими цілями загальнодержавного рівня та світовим досвідом і тенденціями у зазначеній площині;

- підвищення рівня інформаційної безпеки компанії, що є вкрай важливим в епоху цифровізації, включаючи якісні технологічні рішення, сприяння високого рівню захисту даних та інформації, удосконалення інформаційних систем корпоративного рівня, протидію кіберзагрозам;

- підвищення рівня соціальної відповідальності бізнесу, враховуючи як важливість підвищення показників економічної ефективності й результативності власної діяльності, так і соціальний контекст, зокрема, сприяння розвитку людських ресурсів, вирішенню гуманітарних питань, участі у поліпшенні екологічної ситуації [33].

Комплексний та дієвий механізм протидії загрозам економічній безпеці компанії повинен враховувати низку законодавчо-нормативних та організаційно-управлінських засад, найбільш актуальними з яких виступають:

- чітке й неухильне слідування вимогам чинного законодавства;
- оптимальний фінансовий менеджмент (впровадження дієвої фінансової стратегії, ефективне використання власних і залучених фінансових ресурсів, баланс доходів і витрат, максимізація прибутку);

- запровадження ефективної системи управління людськими ресурсами компанії;
- орієнтованість на постійний інноваційний розвиток та запровадження інноваційних рішень, підходів, технологій;
- сприяння забезпеченню захисту прав інтелектуальної власності авторів і винахідників;
- побудова довірчих відносин та взаємовигідної взаємодії з різними категоріями стейкхолдерів;
- імплементація раціональної системи керування ризиками господарської діяльності компанії;
- запровадження ефективної системи аудиту задля зменшення ймовірності прояву ризиків, недопущення порушень і корупційних дій [33].

В контексті повоєнного відновлення вітчизняних суб'єктів господарювання та національної економіки в цілому, варто відзначити, що за оцінками фахівців, важливо, щоб таке відновлення здійснювалося не на рівні довоєнного періоду, що призведе до продовження практики сировинної і низькоефективної орієнтації, недостатнього рівня технологічності продукції (товарів і послуг), а на засадах модернізації та запровадження інноваційних процесів [13]. При цьому, діяльність господарюючих суб'єктів і зусилля щодо повоєнного відновлення мають корелювати з відповідними етапами покращення ситуації в економіці держави загалом (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Зміст етапів повоєнного відновлення національної економіки

Назва етапу	Зміст етапу
Етап стабілізації	Даний етап передбачає реалізацію заходів, які забезпечуватимуть відновлення головних об'єктів, що належать до складу критичної інфраструктури. Першочерговому вирішенню підлягають питання щодо налагодження функціонування об'єктів енергетичного призначення, каналів зв'язку, житлових об'єктів та пріоритетних напрямів бізнесу, зокрема, малого і середнього підприємництва
Етап відновлення	Цей етап містить сукупність проєктів, які дозволять забезпечити комплексне відновлення та будівництво об'єктів
Етап модернізації	Етап включає комплекс заходів, завдяки яким можливо забезпечити відповідність вимогам для вступу до ЄС

Джерело: [13]

Поряд з цим, в процесі визначення пріоритетів повоєнного відновлення вітчизняних господарюючих суб'єктів, доцільно забезпечувати відповідність екологічним нормам і вимогам, у тому числі, держав-членів ЄС, з обов'язковим проведенням оцінки впливу будівельних проєктів на довкілля та стратегічної екологічної оцінки. Норми і вимоги законодавства в екологічній сфері не варто тимчасово призупиняти або ж скасовувати, навіть за складних умов воєнного стану і повоєнної відбудови, так як їх додержання є запорукою сталого розвитку економічних суб'єктів [13].

Підхід до підвищення рівня економічної безпеки компанії та протидії існуючим загрозам різного характеру повинен включати також сукупність дій щодо системного управління ризиками (рис. 3.2).

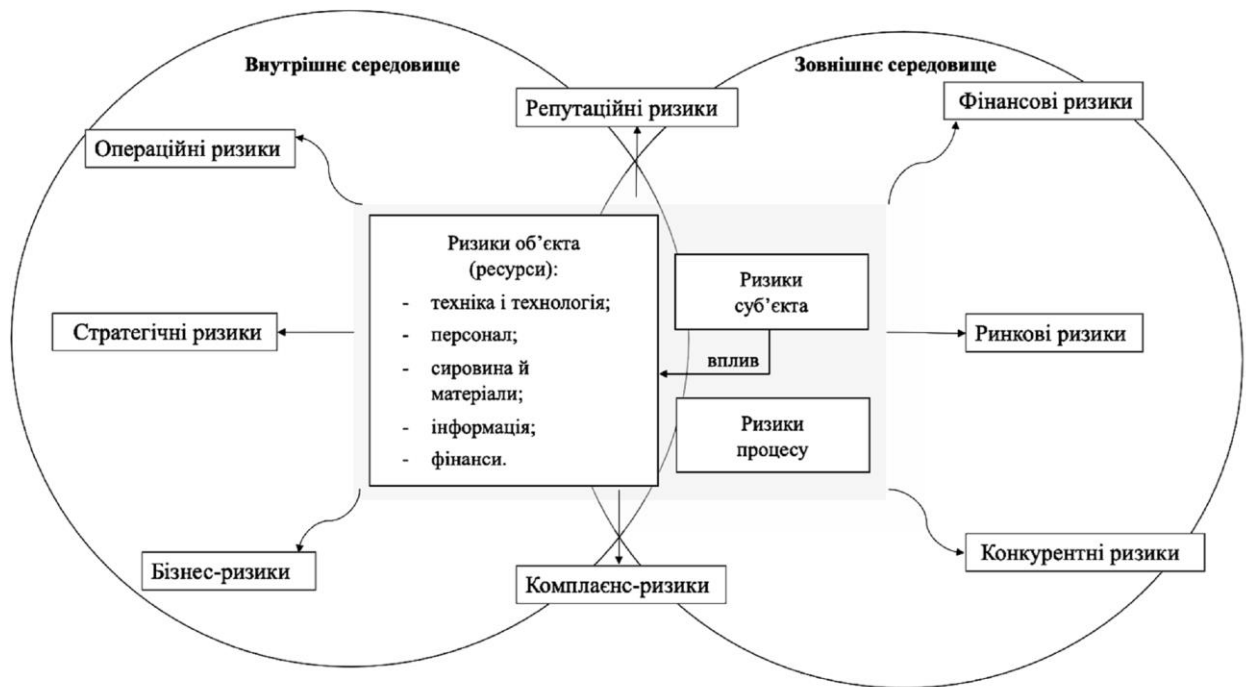

Рисунок 3.2 – Системний підхід до управління ризиками у сфері економічної безпеки підприємства

Джерело: [4]

Під час вирішення завдань протидії загрозам економічній безпеці підприємства корисним з практичної точки зору є проєктно-орієнтований підхід, що дозволяє розглядати та підходити до відновлення економічної безпеки, розуміючи цей процес у якості проєкту та застосовуючи відповідні

інструменти проєктного менеджменту. З цієї точки зору, першим етапом проєктного підходу виступає «Початок проєкту», на якому існує доцільність встановити досягнутий рівень економічної безпеки суб'єкта господарювання та наявність відхилень цього рівня від бажаних (цільових) показників, а також ідентифікувати загрози економічній безпеці.

Другий етап (згідно з проєктним підходом) полягає у здійсненні «Планування проєкту», включаючи встановлення індикаторів і ключових показників у сфері економічної безпеки та формування сценаріїв розвитку, у тому числі, за наявності високого, середнього й низького бюджету, а також періоду реалізації (коротко-, середньо- та довгостроковий періоди).

Наступним етапом виступає «Управління проєктом», що відповідає завданням формування заходів, націлених на протидію загрозам економічній безпеці компанії, та може бути реалізований із використанням відповідних інструментів проєктного менеджменту, наприклад, шляхом побудови графіків Ганта для різних часових періодів.

Ще один етап, який корелює із стадією «контролю» у проєктному управлінні, має на меті реалізацію механізму протидії загрозам у сфері економічної безпеки фірми та оптимальне поєднання необхідних для цього ресурсів.

Завершальним етапом виступає «Завершення проєкту», що передбачає проведення моніторингу загроз економічній безпеці компанії та відстеження головних детермінант впливу, які змінилися з плином часу [45].

Підвищення рівня стійкості економічних суб'єктів відіграє головну роль у протидії загрозам економічній безпеці, так як надає змогу управлінській системі впоратися з кризовими явищами, ризиками, загрозами, неочікуваними змінами, тим самим відновлюючи своє безперебійне функціонування і адаптуючись до трансформації чинників оточення. Спроможність управлінської системи бути стійкою та адаптуватися дозволяє як ефективно протидіяти негативному впливу оточення, так і використовувати нові можливості, спричинені змінами [8].

3.2. Організаційно-управлінський інструментарій протидії загрозам діяльності ТОВ «Мегабуд-БК» в умовах цифровізації

Стрімкі зміни, зумовлені імплементацією новітніх цифрових технологій, суттєво масштабують перелік проблем у сфері забезпечення економічної безпеки компаній. Якісне керування ризиками під час розбудови активного цифрового середовища надає змогу використати у діяльності економічних суб'єктів значної кількості переваг в економічній і соціальній площинах. Сприяння надійному й безперебійному функціонуванню в умовах становлення цифрової економіки на сьогодні виступає одним із пріоритетів подальшого розвитку вітчизняних господарюючих суб'єктів. При цьому, у широкому розумінні цифрова трансформація не обмежується виключно застосуванням сучасних інформаційно-комунікативних технологій у господарській діяльності компаній та окремих бізнес-процесів, охоплюючи значно ширше коло питань [12].

В умовах сучасних реалій становлення суспільних відносин необхідність дотримання принципів і правил інформаційної безпеки тісно корелює із забезпеченням економічної безпеки в цілому. Так, будь-яке перекручування інформації, втрата конфіденційних даних, невчасне одержання необхідної інформації тощо, досить часто стає причиною підвищення загроз у сфері економічної безпеки, підвищення ризиків господарської діяльності, зниження конкурентних переваг економічних суб'єктів, неможливості досягнути визначених цілей і завдань [21].

В умовах глобалізаційних змін все більша кількість господарських операцій економічних суб'єктів відбувається із використанням мережі Інтернет, тим самим підвищуючи вразливість останніх до впливу кіберзагроз. Отже, все більш значущим викликом для компаній стають загрози у сфері кібербезпеки, модифікуються прояви й збільшуються масштаби кіберзлочинності, тому цілком логічно можна стверджувати, що належний захист інформації і даних є невід'ємним атрибутом безпеки загалом. При

цьому, самі інформаційні загрози з часом ускладнюються та проявляються у нових формах. Типовими прикладами таких загроз виступають фішинг, поширення небезпечного програмного забезпечення, яке наносить шкоду інформаційним системам, шпигунство в інформаційному просторі, хакерські атаки, поширення шкідливих вірусів та ін. Унаслідок появи все більш дієвих заходів і методів зламу систем інформаційної безпеки, посилюються загрози витоку комерційної таємниці, втрати фінансових ресурсів, персональних даних співробітників і клієнтів [8].

Найбільш вагомими ризиками у сфері економічної безпеки компаній в епоху стрімкої цифровізації виступають, по-перше, збільшення соціально-економічної нерівності унаслідок неоднакового доступу до самих цифрових технологій та відсутності навичок скористатися ними. По-друге, перехід фінансових відносин у віртуальний простір підвищує ризикованість таких операцій, включаючи використання віртуальних валют для фінансування нелегальних переказів, укладення контролю за грошовими потоками, здійснення анонімних транзакцій, відсутність належного регулювання ринків віртуальних активів (токенів, криптовалют) тощо [21].

За таких умов зростає потреба у застосуванні новітнього організаційно-управлінського інструментарію протидії загрозам економічній безпеці компанії в інформаційній сфері, чому мають передувати чітке усвідомлення наявності таких загроз, визначення потенційного розміру збитків від їх реалізації, ідентифікація джерел походження подібних загроз, формування належної ресурсної бази, що може бути використана в процесі протидії загрозам цифрового характеру (рис. 3.3) [6].

До такої діяльності на рівні суб'єкта господарювання мають долучатися як представники адміністрації, так і вузькоспеціалізовані фахівці, здатні якісно адмініструвати системи і бази даних, реалізувати технічні рішення у сфері захисту інформаційних систем, впроваджувати новітні програмні і технологічні рішення, унеможливити витіки конфіденційних даних, підвищувати стійкість систем до зовнішніх впливів

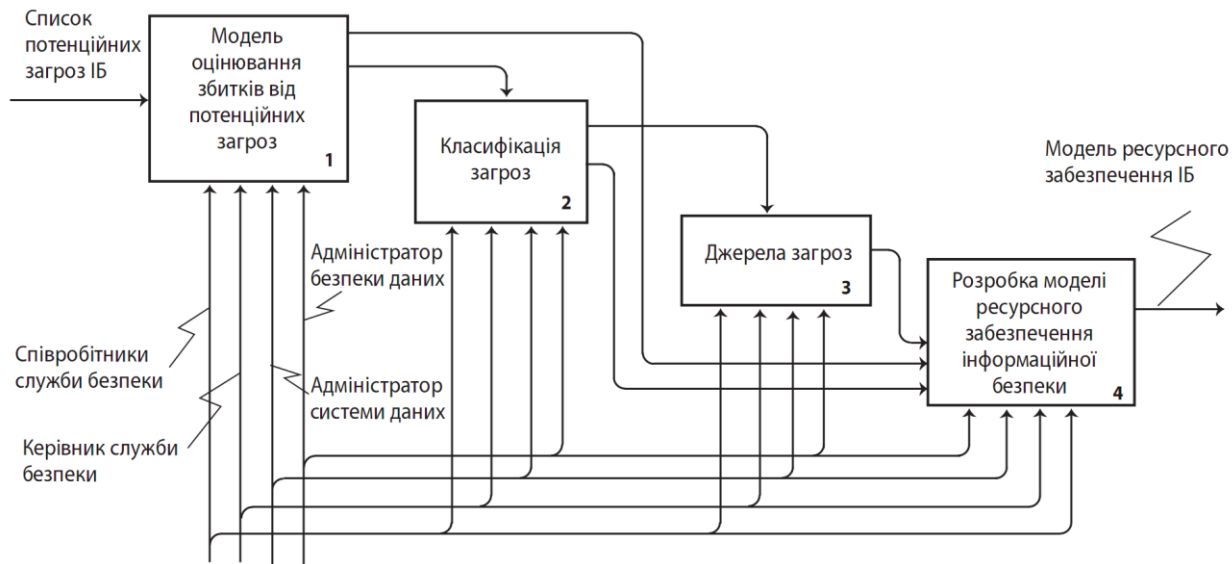

Рисунок 3.3 – Підходи до врахування потенційних загроз у сфері інформаційної безпеки (ІБ) суб’єкта господарювання

Джерело: [6]

Особлива роль під час протидії загрозам економічній безпеці суб’єкта господарювання в умовах швидкої цифровізації усіх процесів належить наявності дієвої системи оцінки та аналізу загроз у сфері інформаційної безпеки підприємства (рис. 3.4).

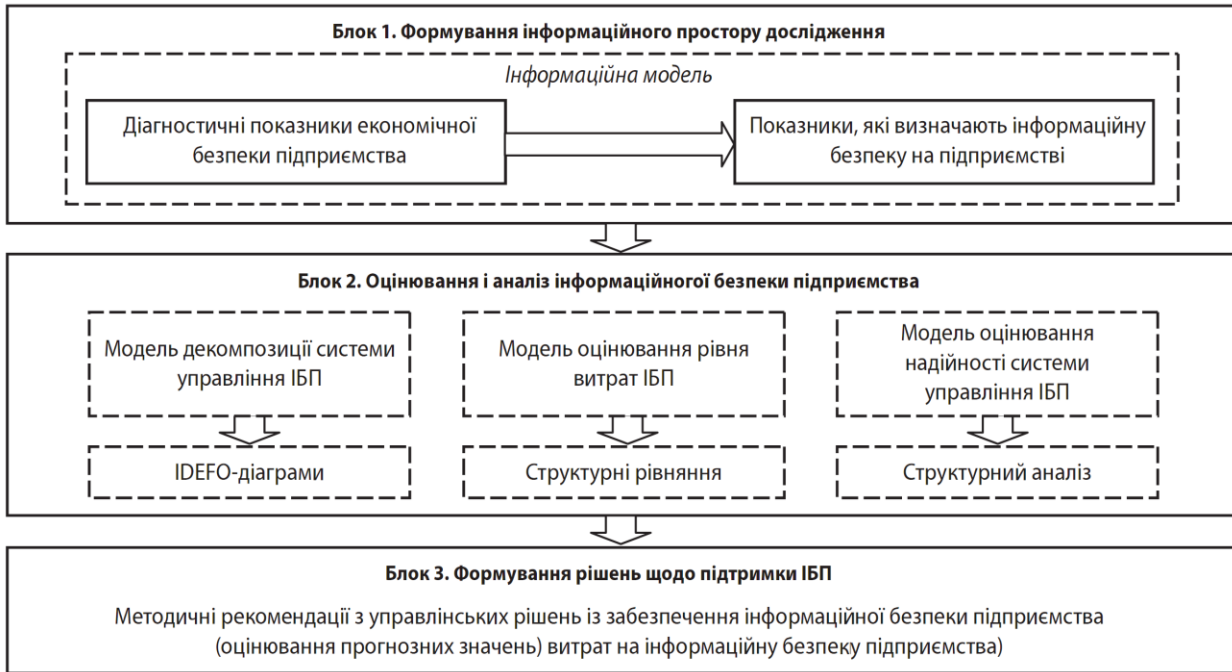

Рисунок 3.4 – Модель оцінки та аналізу загроз у сфері інформаційної безпеки підприємства (ІБП)

Джерело: [6]

Тому, на організаційно-управлінському рівні слід, перш за все, сформулювати відповідну інформаційну модель діагностики рівня безпеки, надалі – забезпечувати організацію і підтримку процесів аналізу та оцінки системи безпеки, включаючи її структурні складові, визначення витрат на її функціонування, встановлення рівня її надійності. Завершальною компонентою виступає ухвалення об'єктивних управлінських рішень у сфері інформаційної безпеки, прогнозування очікуваного перебігу подій.

Таким чином, в контексті активізації протидії зовнішнім загрозам економічній безпеці досліджуваної компанії нами визначено найбільш важливі напрями, що полягають у необхідності дотримання принципів гнучкості та адаптивності, підтримання стійкості і життєздатності компанії та її бізнес-процесів за мінливих умов і підвищених ризиків воєнного стану, здійснення якісного та своєчасного аналізу досягнутого рівня економічної безпеки, імплементації інструментарію проектного підходу під час реалізації безпекових заходів.

Зважаючи на стрімкі темпи цифровізації господарської діяльності економічних суб'єктів як в Україні, так і у світовому масштабі, визначено доцільність приділення особливої уваги запобіганню загрозам у сфері інформаційної безпеки, включаючи захист інформаційної системи компанії, протидію несанкціонованому доступу до її інформації та даних та ін. Застосування визначених заходів у практичній діяльності досліджуваного підприємства надасть змогу підвищити рівень його економічної безпеки у короткостроковій і стратегічній перспективах, мінімізувати негативно спрямований вплив загроз зовнішнього оточення.

ВИСНОВКИ

За результатами проведених у кваліфікаційній роботі теоретичних і практичних досліджень з питань протидії зовнішнім загрозам економічній безпеці будівельної компанії було зроблено відповідні висновки, основні з яких полягають у наступному.

Вивчення різноманітних авторських підходів до трактування сутності економічної безпеки суб'єктів господарювання дозволило встановити, що вона може розглядатися у якості сукупності заходів, що націлені на захист економічних інтересів господарюючого суб'єкта від впливу низки загроз зовнішнього і внутрішнього характеру та сприяють зростанню конкурентоспроможності й показників результативності його функціонування.

Основними компонентами системи економічної безпеки підприємств на сьогодні виступають: фінансова, ресурсна, інформаційні, силова, техніко-технологічна, енергетична, соціальна, політико-правова, екологічна, кадрова та інтелектуальна, корпоративна, організаційно-управлінська, виробнича, маркетингова, інноваційна тощо.

Поняття загрози у сфері економічної безпеки тісно корелює із категоріями ризику та небезпеки, і проявляє свою сутність як сукупний розмір збитку або інший узагальнюючий компаратор, що відображає міру зменшення фінансової спроможності суб'єкта господарювання.

Задля проведення моніторингу та оцінки загроз економічній безпеці можуть бути застосовані різноманітні методичні прийоми, включаючи SWOT-аналіз, PEST-аналіз та його різновиди, метод бенчмаркінгу, аналіз сценаріїв, метод дерева рішень, індикативний аналіз тощо.

Проведений аналіз тенденцій функціонування компанії ТОВ «Мегабуд-БК», яка займається виготовленням продукції будівельного призначенням (бетону, щебеню, піску, асфальту) та надає низку послуг щодо реалізації будівельних проєктів, дозволив констатувати наступне: мало місце значне

зростання обсягів запасів підприємства; обсяг поточної дебіторської заборгованості за продукцію відзначався чіткою спадною динамікою; обсяг наявних грошових коштів та їх еквівалентів компанії за період 2019-2023 років значно збільшився; також суттєво збільшився розмір нерозподіленого прибутку підприємства; обсяг поточної кредиторської заборгованості компанії за товари, роботи, послуги характеризувався спадною тенденцією до 2022 року та значно зріс у 2023 році; показники чистого доходу від реалізації продукції та собівартості продукції компанії за період 2019-2023 років у динаміці суттєво знизилися; мало місце зростання чистого прибутку підприємства за досліджуваний п'ятирічний період.

Аналітична оцінка стану і тенденцій функціонування даної будівельної компанії дозволила встановити, що найбільш значущі загрози рівню її економічної безпеки становлять суттєве зменшення розміру отриманого чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) упродовж аналізованого п'ятирічного періоду, надмірно високий ступінь фінансової залежності, низькі значення основних коефіцієнтів рентабельності діяльності, скорочення темпів ділової активності у динаміці.

Напрями підвищення ефективності протидії зовнішнім загрозам економічній безпеці даної будівельної компанії передбачають: чітке додержання принципів гнучкості й адаптивності; сприяння відновленню стійкості фірми та її нормального функціонування з урахуванням загроз, зумовлених війною, підвищену увагу до керування ризиками під час провадження господарської діяльності; запровадження підходів проектного менеджменту під час управління економічною безпекою фірми; застосування аналітичних, оціночних та моніторингових процедур в системі економічної безпеки; запровадження методів прогнозування й аналізу сценаріїв задля кращого розуміння наслідків реалізації потенційних загроз; зосередження уваги на врахуванні загроз та ризиків в інформаційній сфері, що зумовлені прискореною цифровізацією економіки і суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аванесова Н.Е., Бойко Я.С., Сергієнко Ю.І. Економічна безпека підприємства: сутність і фактори. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 49. С. 68-71.
2. Андрійів Н.М. Економічна безпека підприємств харчової промисловості: ключові загрози. *Ефективна економіка*. 2023. №1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2023_1_27 (дата звернення: 05.10.2024).
3. Архипенко Т.А., Іванова М.І. Систематизація визначень поняття «економічна безпека підприємства». *Нобелівський вісник*. 2021. №1. С. 6-14.
4. Архипенко Т.А., Іванова М.І. Теоретичне дослідження небезпек, загроз та ризиків в економічній безпеці підприємства. *Management and entrepreneurship in Ukraine: the stages of formation and problems of development*. 2023. Vol. 5, №1. С. 1-10.
5. Асамоах-Черемех Дж., Матюх С.А. Вплив маркетингу на виявлення та протидію загрозам економічній безпеці підприємств легкої промисловості України. *Innovation and Sustainability*. 2022. Iss. 2. С. 49-54.
6. Бабічев А.В., Самородов Б.В. Концептуальна модель оцінки й аналізу інформаційної компоненти економічної безпеки підприємства. *Проблеми економіки*. 2023. №3. С. 157-167.
7. Біланчук І.М. Оцінка інформаційно-аналітичного забезпечення системи фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання України. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Економіка*. 2024. №34. С. 26-32.
8. Брик М.М., Петрук А.Р. Економічна безпека держави в епоху глобалізації: виклики, стратегії та перспективи. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2023. №4. С. 7-12.
9. Булавка О.С., Ігнашкіна Т.Б. Сучасні наукові трактування дефініції «економічна безпека підприємства» та їх порівняльний аналіз. *Інфраструктура ринку*. 2021. Вип. 62. С. 55-60.

10. Василішин С.І., Гнатишин Л.Б., Прокопишин О.С. Економічна безпека як складова обліково-аналітичного забезпечення управління підприємствами: теоретичний аспект. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2022. Вип. 14. С. 110-120.

11. Волошан М.О. Методичний підхід до аналізу та оцінки ризиків і загроз забезпечення економічної безпеки будівельних підприємств України. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Економіка*. 2024. №34. С. 39-47.

12. Воркунова О.В., Ярова Н.В., Яровий В.І. Економічна безпека підприємств морського транспорту в умовах цифровізації. *Розвиток методів управління та господарювання на транспорті*. 2024. Вип. 1. С. 37-52.

13. Данкевич В.Є., Данкевич Є.М., Данкевич А.Є., Наумчук В.В. Економічна, продовольча та екологічна безпека в умовах післявоєнної відбудови: світовий досвід. *Modern economics*. 2023. №41. С. 45-53.

14. Дунда С.П., Тарануха А.В. Формування альтернативних стратегій підприємства методом динамічного SWOT-аналізу. *Наукові праці Національного університету харчових технологій*. 2021. Т. 27, №6. С. 65-72.

15. Єпіфанова І.Ю., Гуменюк В.С. Методика оцінювання прибутковості підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 12. С. 251-254.

16. Зачосова Н.В., Ковальова О.Д. Особливості управління економічною безпекою суб'єкта господарювання з урахуванням загроз воєнного часу. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2023. №3. С. 80-85.

17. Касьяновський Є.В. Формування методичного інструментарію індикативного оцінювання як основи для управління інвестиціями в реальний сектор. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 18(2). С. 33-37.

18. Кіяшко Ю.М. Пріоритетні загрози системі економічної безпеки України в умовах воєнного часу: концептуальні погляди на характер та їхню типологізацію. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. №5. С. 507-513.
19. Кіяшко Ю.М. Цифрові інструменти у структурі актуальних загроз системі економічної безпеки України: теоретико-методологічне дослідження. *International Bulletin on Public Administration and Legal Affairs*. 2024. №2. С. 81-91.
20. Клімічев О.О. Напрями протидії зовнішнім загрозам економічній безпеці підприємства у глобальному конкурентному середовищі»: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Сталий розвиток економіки: тренди та перспективи», 15 жовтня 2024 р. Кафедра економіки Уманського НУС. Умань. 2024. С. 275-278.
21. Коляденко С.В. Економічна безпека в контексті реалізації національних інтересів в умовах інформаційної економіки. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Економічні науки*. 2023. Вип. 4. С. 33-38.
22. Кондратенко Н.О., Добрянський О.І. Детермінація національних загроз як передумова формування інтегрованої системи економічної безпеки на загальнонаціональному рівні. *Проблеми економіки*. 2023. №2. С. 56-62.
23. Корецька О.В. Загрози фінансово-економічній безпеці та шляхи їх усунення на підприємствах портової діяльності. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2021. №1. С. 65-68.
24. Користін О.Є., Свиридчук Н.П. Оцінювання загроз у сфері економічної безпеки України. *Наука і правоохорона*. 2022. №2. С. 176-183.
25. Кошова В.Ю., Богацька Н.М. Ділова активність підприємства та резерви її підвищення. *Економічні студії*. 2018. №1(19). С. 37-40.
26. Крамарчук С.П. Методичні підходи до формування конкурентних переваг підприємства на засадах бенчмаркінгу. *Management and entrepreneurship in Ukraine: the stages of formation and problems of development*. 2019. Vol. 1, numb. 1. С. 24-30.

27. Кузьмінська О.Е., Щербакова О.А. Економічна безпека держави: теоретичні засади. *Фінанси України*. 2023. №9. С. 86-101.
28. Липкань А.Ю. Загрози економічній безпеці України в умовах воєнного стану. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2023. Вип. 3. С. 45-59.
29. Ліснічук О.А., Нестерчук Т.А. Методичні підходи до оцінювання фінансової стійкості підприємства. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 18. С. 454-462.
30. Маслій О.А., Буряк А.А. Трансформація загроз економічній безпеці та безпеці інформаційного середовища України в умовах повномасштабної війни. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2023. №3. С. 28-32.
31. Маслій О.А., Ківшик О.П., Котелевець М.М. Загрози економічній безпеці держави в умовах глобальних перетворень. *Економічний простір*. 2023. №183. С. 25-30.
32. Назаренко І.Л., Кисіль А.М. Оцінювання, визначення загроз та створення системи забезпечення економічної безпеки Харківського метрополітену. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2023. №83. С. 170-183.
33. Ортинський В. Інструментарій забезпечення господарської / підприємницької діяльності в умовах сучасних загроз економічній безпеці держави. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2023. Т. 10, №1. С. 1-7.
34. Офіційний сайт ТОВ «Мегабуд-БК». URL: <https://megabud-bk.com.ua/> (дата звернення: 21.11.2024).
35. Панченко В.А. Системні характеристики, фактори та загрози економічній безпеці підприємств. *Бізнес Інформ*. 2023. №9. С. 162-167.
36. Поліщук О.Б. Економічна безпека підприємства: генезис та сучасні функціональні цілі. *Причорноморські економічні студії*. 2021. Вип. 67. С. 44-48.

37. Потапюк І.П., Сазонова Т.О., Лисенко М.І. Конфлікт як загроза менеджменту економічної безпеки підприємства. *Приазовський економічний вісник*. 2021. Вип. 2. С. 116-120.

38. Свірко С.В., Дикий А.П., Тростенюк Т.М. Управління бюджетною безпекою в контексті економічного розвитку країни: ризик та загрози. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2022. Вип. 3. С. 117-124.

39. Сисоліна Н.П., Савеленко Г.В., Нісфоян С.С. Управління ресурсним потенціалом підприємства з використанням методу побудови дерева прийняття рішень. *Вчені записки університету «КРОК». Серія: Економіка*. 2019. Вип. 4. С. 83-88.

40. Ситник Л.С. Економічна безпека та якісні характеристики національної економіки в умовах війни. *Економічний вісник Донбасу*. 2023. №3. С. 4-8.

41. Скібіцька Л.І. Особливості забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах викликів та загроз воєнного часу. *Наукові праці НДФІ*. 2023. Вип. 1. С. 89-108.

42. Тимошенко О.І., Засанський В.В. Тіньова діяльність як загроза для економічної безпеки підприємництва. *Економіка і управління*. 2022. №2. С. 5-17.

43. Чайка Т.Ю., Лошакова С.Є., Водоріз Я.С. Розрахунок коефіцієнтів ліквідності за балансом, урахування фінансових і виробничих особливостей підприємства під час здійснення коефіцієнтного аналізу ліквідності. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 15. С. 900-908.

44. Черкас Д.М. PEST- і SWOT-аналіз діяльності промислових підприємств України (на прикладі машинобудування). *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*. 2017. Т. 22, Вип. 3. С. 103-106.

45. Шатарський А.Я. Проектні рішення щодо зміцнення економічної безпеки підприємств мережевих структур у фокусі сучасних викликів та

загроз. *Український журнал прикладної економіки*. 2021. Т. 6, №2. С. 113-118.

46. Шот А.П. Ризик-орієнтований підхід – основа виявлення та запобігання загрозі економічній безпеці держави. *Бізнес Інформ*. 2023. №9. С. 56-63.